

Högskolan

Sammanfattning

I betänkandet behandlas propositionerna 2001/02:15 *Den öppna högskolan*, 2001/02:19 *Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna*, punkt 2 i proposition 2001/02:2 *FoU och samverkan i innovationssystemet* samt Riksdagens revisorers förslag *Högskoleutbildningens utveckling* (2000/01:RR10) och motionsyrkanden i anslutning härtill.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag i propositionerna 2001/02:15 och 2001/02:19 och avslår samtliga berörda motionsyrkanden. Enligt regeringens förslag införs i högskolelagen en bestämmelse om att universitet och högskolor aktivt skall främja och bredda rekryteringen till högskolan. Målen för grundutbildningen, som anges i högskolelagens 1 kap. 9 §, omformuleras. Utskottet tillstyrker riktlinjer för behörighet och urval som innebär att en person som inte har formell behörighet, men som kan visa att hon ändå har förutsättningar att tillgodogöra sig den sökta utbildningen (s.k. reell behörighet), skall anses behörig. Antalet standardbehörigheter skall minska. Styrelsen för respektive lärosäte skall få möjlighet att bestämma vilka urvalsgrunder som skall användas vid varje antagningstillfälle vid antagningen till högst 10 % av antalet tillgängliga platser som vänder sig till nybörjare.

Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet har reserverat sig på många punkter. De gäller bl.a. ändringarna i högskolelagen (m), riktlinjerna för behörighet och urval (m, kd, c och fp), gymnasieexamen (m och fp), möjligheten att antas till forskarutbildning för licentiatexamen (m, c och fp), kravet på högskolepedagogisk utbildning (m, fp), högskolans styrning (m, kd och fp) och politiseringen av högskolestyrelserna (m och fp).

Riksdagen bör enligt utskottet inte göra några tillkännagivanden till regeringen enligt förslagen från Riksdagens revisorer.

Utskottet tillstyrker förslaget i proposition 2001/02:2 att holdingbolag, efter beslut av regeringen i varje enskilt fall, skall kunna inrättas vid alla universitet och högskolor. Holdingbolagen skall, utöver hittillsvarande uppgifter inom forsknings- och utvecklingsarbete, också kunna bilda dotterbolag för uppdragsutbildning. Folkpartiet reserverar sig mot regeringens förslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	9
Propositionen <i>Den öppna högskolan</i>	9
Riksdagens revisorers förslag <i>Högskoleutbildningens utveckling</i>	10
Propositionen <i>FoU och samverkan i innovationssystemet</i>	10
Utskottets överväganden.....	11
Inledning.....	11
Rekrytering till högskolan.....	11
Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering.....	12
Basår och collegeutbildning.....	13
Åtgärder i övrigt för att förbättra rekryteringen.....	15
Utredning om framtidens utbildningssystem.....	16
Riktlinjer för behörighet och urval, m.m.	17
Livslångt lärande.....	21
Åtgärder för att främja livslångt lärande.....	21
Forskarutbildningen.....	22
Högskolans samverkansuppgift.....	24
Pedagogisk förnyelse.....	25
Mål för grundläggande högskoleutbildning.....	25
Ändring i högskolelagen i övrigt.....	26
Högskolepedagogisk utbildning och forskning.....	26
Ett svenskt nätuniversitet.....	29
Kortare yrkesutbildningar inom högskolan.....	30
Högskolans styrning.....	32
Högskolestyrelserna.....	35
Tillvaratagande av utländska akademikers kompetens.....	36
Ökad internationell rörlighet.....	38
Försäljning av utbildning.....	41
Riksdagens revisorers förslag.....	41
Redovisning av grundutbildningens kostnader.....	42
Grundutbildningens högskolemässiga kvalitet.....	43
Redovisning av grundutbildningens resultat.....	44
Högskoleverkets roll.....	45
Holdingbolag vid universitet och högskolor, m.m.....	46
Reservationer.....	50
1. Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering, m.m. (punkterna 1, 2, 3, 5, 7, 11, 16, 17, 19 och 20) – m.....	50

2. Basår och collegeutbildning, m.m. (punkterna 2, 5, 8, 9, 13, 14, 19, 20 och 28) – c	54	
3. Basår och collegeutbildning, m.m. (punkterna 2, 5, 14, 15, 16, 20, 25 och 26) – fp		58
4. Utredning om framtidens utbildningssystem, m.m. (punkterna 4, 5, 10, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 27 och 28) – kd	61	
5. Gymnasieexamen, m.m. (punkterna 6, 9, 13 och 18) – m, fp.....	66	
Särskilt yttrande	68	
Collegeutbildning och holdingbolag (punkterna 2 och 26) – kd	68	
Bilagor.....	69	
1. Förteckning över behandlade förslag	69	
Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10		
Högskoleutbildningens utveckling	69	
Propositioner	69	
Proposition 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet	69	
Proposition 2001/02:15 Den öppna högskolan.....	69	
Proposition 2001/02:19 Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna.....	70	
Motioner.....	70	
Motion med anledning av Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10	70	
Motioner med anledning av proposition 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet	70	
Motioner med anledning av proposition 2001/02:15 Den öppna högskolan	70	
Motioner från allmänna motionstiden 2001	73	
2. Regeringens lagförslag	78	
1. Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).....	78	
2. Förslag till lag om upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna.....	80	

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2001/02:15 till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) såvitt avser 1 kap. 5 §. Därmed bifaller riksdagen punkt 1 i propositionen i denna del och avslår motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del.

Reservation 1 (m) – delvis

2. Basår och collegeutbildning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub1 yrkande 1, 2001/02:Ub2 yrkandena 14 och 15, 2001/02:Ub3 yrkande 3, 2001/02:Ub5 yrkande 3, 2001/02:Ub261 yrkande 6 och 2001/02:Ub499.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

3. Åtgärder i övrigt för att förbättra rekryteringen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub325 yrkandena 4 och 5, 2001/02:Ub359, 2001/02:Ub526 och 2001/02:Ub546 yrkande 2.

Reservation 1 (m) – delvis

4. Utredning om framtidens utbildningssystem

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub336.

Reservation 4 (kd) – delvis

5. Riktlinjer för behörighet och urval

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit i avsnitten 8.2, 8.3 och 8.4 i proposition 2001/02:15. Därmed bifaller riksdagen punkt 2 i propositionen och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub3 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub4 yrkande 7, 2001/02:Ub5 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkande 4, 2001/02:Ub283, 2001/02:Ub319, 2001/02:Ub447 yrkande 14 och 2001/02:Ub546 yrkande 1.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

6. Gymnasieexamen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 4, 2001/02:Ub5 yrkande 2, 2001/02:Ub221 yrkandena 7 och 8 samt 2001/02:Ub483 yrkande 10.

Reservation 5 (m, fp) – delvis

7. Betygsättningen i gymnasieskolan

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 22 och 2001/02:Ub321 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (m) – delvis

8. Åtgärder för att främja livslångt lärande

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 9, 2001/02:Ub243 och 2001/02:Ub481.

Reservation 2 (c) – delvis

9. Forskarutbildningen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 10, 2001/02:Ub5 yrkandena 4 och 5 och 2001/02:Ub261 yrkande 22.

Reservation 5 (m, fp) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

10. Högskolans samverkansuppgift

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 9 och 2001/02:Ub269 yrkandena 1 och 2.

Reservation 4 (kd) – delvis

11. Mål för grundläggande högskoleutbildning

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2001/02:15 till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) såvitt avser 1 kap. 9 §. Därmed bifaller riksdagen punkt 1 i propositionen i denna del och avslår motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del.

Reservation 1 (m) – delvis

12. Ändring i högskolelagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2001/02:15 till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) i de delar det inte omfattas av utskottets förslag i det föregående. Därmed bifaller riksdagen punkt 1 i propositionen i denna del och avslår motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del.

13. Högskolepedagogisk utbildning och forskning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 7 och 11, 2001/02:Ub4 yrkande 5, 2001/02:Ub5 yrkande 6 och 2001/02:Ub552 yrkande 4.

Reservation 5 (m, fp) – delvis

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

14. Distansutbildning

Riksdagen upphäver lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna och bifaller därmed proposition 2001/02:19. Vidare godkänner riksdagen vad regeringen föreslagit om avveckling av Distansutbildningsmyndigheten (avsnitt 11.2). Därmed bifaller riksdagen punkt 3 i proposition 2001/02:15. Samtidigt avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 13, 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del samt 2001/02:N263 yrkande 7.

Reservation 2 (c) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

15. Kortare yrkesutbildningar inom högskolan

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 7 och 8, 2001/02:Ub261 yrkande 5 och 2001/02:Ub436.

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

16. Högskolans styrning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 1, 2001/02:Ub229, 2001/02:Ub255, 2001/02:Ub261 yrkande 1, 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9, 2001/02:So637 yrkande 11 samt 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

17. Bildning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub254 yrkandena 3 och 4.

Reservation 1 (m) – delvis

18. Högskolestyrelserna

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ub24 yrkande 2, 2001/02:Ub261 yrkande 24 och 2001/02:Ub546 yrkande 5.

Reservation 5 (m, fp) – delvis

Reservation 4 (kd) – delvis

19. Utländska akademiker

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 5, 2001/02:Ub241 yrkandena 2 och 3, 2001/02:Ub494, 2001/02:Ub533 yrkande 2, 2001/02:Sf399 yrkande 29 och 2001/02:A391 yrkande 9.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

20. Ökad internationell rörlighet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 8 och 12, 2001/02:Ub4 yrkande 10, 2001/02:Ub241 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13, 2001/02:Ub300, 2001/02:Ub322 yrkande 15, 2001/02:Ub546 yrkandena 3, 6 och 7, 2001/02:N218 yrkande 6 och 2001/02:A390 yrkande 5.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

21. Försäljning av utbildning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub4 yrkande 12.

Reservation 4 (kd) – delvis

22. Redovisning av grundutbildningens kostnader

Riksdagen avslår punkt 1 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10.

23. Grundutbildningens högskolemässiga kvalitet

Riksdagen avslår punkt 2 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10 samt motion 2000/01:Ub24 yrkande 1.

Reservation 4 (kd) – delvis

24. Redovisning av grundutbildningens resultat

Riksdagen avslår punkt 3 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10.

25. Högskoleverkets roll

Riksdagen avslår punkt 4 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10 samt motion 2001/02:Ub261 yrkandena 7 och 8.

Reservation 3 (fp) – delvis

26. Holdingbolag

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om principerna för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor. Därmed bifaller riksdagen punkt 2 i proposition 2001/02:2 och avslår motionerna 2001/02:Ub376 yrkande 1, 2001/02:N9 yrkandena 3 och 4 samt 2001/02:N10 yrkande 1.

Reservation 3 (fp) – delvis

27. Vinst på externt forskningskapital

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub386.

Reservation 4 (kd) – delvis

28. Lärares rätt till uppfinningar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:N9 yrkande 14 och 2001/02:N263 yrkande 8.

Reservation 4 (kd) – delvis

Reservation 2 (c) – delvis

Stockholm den 20 november 2001

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Tomas Högström (m), Majléne Westerlund Panke (s), Per Bill (m), Torgny Danielsson (s), Tomas Eneroth (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Kalle Larsson (v) och Matz Hammarström (mp).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlas proposition 2001/02:15 *Den öppna högskolan* och den därtill anknyttande proposition 2001/02:19 *Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna* samt motionsyrkanden i anslutning till dessa. Vidare behandlas Riksdagens revisorers förslag *Högskoleutbildningens utveckling* (förs. 2000/01:RR10) och en motion som väckts med anledning av förslaget. Slutligen behandlas punkt 2 i regeringens förslag i proposition 2001/02:2 *FoU och samverkan i innovationssystemet*, som av näringsutskottet har överlämnats till utbildningsutskottet tillsammans med fem motionsyrkanden.

Propositionen *Den öppna högskolan*

I propositionen lämnar regeringen tre förslag för riksdagens ställningstagande. Vidare redovisas regeringens bedömningar inom ett flertal områden som berör universitet och högskolor. Det gäller rekryteringen till högskolan och åtgärder för att bredda denna, tillträde till grundläggande högskoleutbildning, högskolans roll i livslångt lärande, pedagogisk förnyelse, inrättande av ett svenskt nätuniversitet, kortare yrkesutbildningar, en ny inriktning inom magisterexamen, högskolans styrning, högskolans ledning, tillvaratagande av utländska akademikers kompetens samt ökad internationell rörlighet.

Regeringens förslag och bedömningar bygger på resultaten från ett stort antal utredningar. Dessa är:

- Mångfaldsutredningen (dir. 1999:79) som lämnat slutbetänkandet *Mångfald i högskolan Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan* (SOU 2000:47)
- Högskoleverkets skrivelse i juni 2000 rörande tillträde till högre utbildning (dnr U2000/2616/ST)
- PM från en tjänstemannagrupp inom Utbildningsdepartementet med förslag till åtgärder avseende rekryteringen till högskolan (dnr U2000/2706/ST)
- Högskoleverkets rapport 1999:16R *Ny inriktning inom magisterexamen*
- Utredningen om rekrytering av utländska studenter till Sverige (dir. 1999:100) som lämnat betänkandet *Advantage Sweden Insatser för ökad rekrytering av utländska studenter till den svenska högskolan* (SOU 2000:92)
- Utredningen om högskolans styrning (dir. 1999:70) som lämnat betänkandet *Högskolans styrning* (SOU 2000:82)

- Utredningen om högskolans ledning (dir. 2000:18) som lämnat betänkandet *Högskolans ledning* (SOU 2000:101)
- Kommittén för pedagogisk förnyelse av den högre utbildningen (dir. 2000:24) som lämnat betänkandet *Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen* (SOU 2001:13)
- Utredningen om kortare yrkesutbildningar i högskolan (dir. 2001:9) som lämnat delbetänkandet *En ny yrkeshögskoleutbildning* (SOU 2001:40)

Regeringens bedömningar bygger också på arbete som utförts av Högskoleverket när det gäller Diploma Supplement och användningen av European Credit Transfer System samt synpunkter på Europeiska kommissionens memorandum om livslångt lärande. Vidare har Integrationsverket och Högskoleverket gemensamt lämnat en skrivelse med förslag om satsningar på kompletterande utbildningar för utländska akademiker (dnr U2001/2109/UH). Därutöver har ett antal andra rapporter och arbetsrapporter från Högskoleverket legat till grund för regeringens arbete med propositionen.

I propositionen *Den öppna högskolan* aviseras det lagförslag som regeringen därefter lagt fram i proposition 2001/02:19 *Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna*.

Riksdagens revisorers förslag *Högskoleutbildningens utveckling*

Revisorernas förslag bygger på fyra delrapporter (rapporterna 1999/2000:3 *Högskoleverkets granskande och främjande roll*, 1999/2000:9 *Högskoleutbildning i samhällsekonomisk belysning*, 2000/01:1 *Grundutbildningens högskolemässighet* och 2000/01:4 *Resursanvändningen inom högskolans grundutbildning*).

Samtliga fyra rapporter har remissbehandlats innan revisorerna lagt fram sitt förslag till riksdagen.

Propositionen *FoU och samverkan i innovationssystemet*

Punkt 2 i regeringens förslag i propositionen gäller holdingbolag vid universitet och högskolor. Detta förslag aviseras i budgetpropositionen för 2002, utgiftsområde 16, s. 95 f.

Utskottets överväganden

Inledning

Utskottet tar först upp regeringens förslag och bedömningar i propositionen *Den öppna högskolan* och de motionsyrkanden som anknyter till dessa. Därvid behandlas också proposition 2001/02:19. Därefter tar utskottet upp Riksdagens revisorers förslag och därtill anknyttande motionsyrkanden. Slutligen tar utskottet upp förslaget om holdingbolag i propositionen *FoU och samverkan i innovationssystemet* och de motionsyrkanden som anknyter till detta.

Rekrytering till högskolan

Regeringen redovisar i proposition 2001/02:15 statistik som beskriver utvecklingen när det gäller social och etnisk rekrytering till högre utbildning.

Social snedrekrytering, dvs. att barn till föräldrar från vissa sociala grupper oftare än andra barn når högre utbildningsnivåer, råder både när det gäller gymnasieskolans nationella program och när det gäller högskoleutbildning. En viss utjämning har skett, särskilt tydligt under perioden från 1930-talet till 1970-talet. Den expansion av högskolan som ägt rum under 1990-talet har också haft betydelse för utvecklingen i breddande och utjämnande riktning.

När det gäller etnisk bakgrund konstaterar regeringen att Högskoleverket i sin årsrapport 2001 visar att ungdomar med utländsk bakgrund totalt sett endast är svagt underrepresenterade bland de studerande i högskolan. Dock visar annan statistik att ungdomar som inte är födda i Sverige eller som har föräldrar som är födda utomlands går vidare till högre utbildning i lägre utsträckning än svenskfödda med svenska föräldrar. Sambandet mellan föräldrarnas utbildningsnivå och andelen högskolestuderande är emellertid starkare än sambandet mellan föräldrarnas födelseland och andelen högskolestuderande.

Regeringen anser att det behövs åtgärder för att nå en breddad rekrytering. Därför föreslår regeringen en ändring i högskolelagen. Vidare avser regeringen att inrätta en rekryteringsdelegation och uppmana lärosätena att upprätta lokala handlingsplaner för rekrytering. En breddning av basåret och ett högskoleintroducerande samarbete mellan högskola och komvux ingår också bland åtgärderna.

Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till tillägg i högskolelagen om att högskolorna aktivt skall främja och bredda rekryteringen till högskolan. Moderaternas förslag om avslag på detta avstyrks.

Jämför *reservation 1 (m)*.

Propositionen

Regeringen föreslår en **ändring i 1 kap. 5 § högskolelagen** (1992:1434), nämligen tillägg av ett nytt tredje stycke där det föreskrivs att högskolorna skall aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Lagförslaget finns i bilaga 2 i detta betänkande.

I propositionen meddelas också att regeringen i budgetpropositionen avsätter 40 miljoner kronor per år under tre år för en rekryteringsdelegation, som skall stimulera rekryteringsaktiviteter vid universitet och högskolor.

Motioner

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:Ub3 att riksdagen skall avslå regeringens förslag till lagändring (yrk. 5 i denna del). Ändringen i högskolelagen kommer inte att resultera i annat än möjligen lite mer byråkrati, skriver motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i 1 kap. 5 § högskolelagen och avslår motionsyrkandet i denna del.

Regeringens målsättning att 50 % av en årskull skall ha påbörjat en högskoleutbildning vid 25 års ålder och att studentpopulationen i socialt och etniskt avseende i ökad utsträckning skall spegla befolkningens sammansättning i stort är enligt utskottets mening angelägen. För tillväxt och välfärd har det avgörande betydelse att befolkningen är välutbildad. Genom en breddad rekrytering, som gör att högskolan i större utsträckning når ut till de grupper i samhället som hittills inte sökt sig dit i så stor omfattning, kommer man att kunna uppnå en social och kulturell blandning i studentgrupperna som bidrar till förståelse och minskar etniska fördomar och klassfördomar, samtidigt som högskolans legitimitet i samhället förstärks. Detta betraktar utskottet som viktiga kvalitetsvinster, som inte kan uppnås utan aktiva insatser från universiteten och högskolorna själva. Det finns enligt utskottets mening god anledning att markera detta genom den föreslagna nya bestämmelsen i högskolelagen.

Basår och collegeutbildning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden som för fram invändningar mot regeringens planer på breddad basårsutbildning och s.k. collegeutbildning där högskolor samverkar med komvux i syfte att främja rekryteringen till högskolan.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (c) och 3 (fp)*.

Propositionen

Under ett antal år har lärosätena i rekryteringsfrämjande syfte anordnat s.k. **basår**, en behörighetsgivande förutbildning som är avsedd att ge behörighet till naturvetenskaplig eller teknisk högskoleutbildning. Denna verksamhet har enligt regeringens bedömning varit framgångsrik både ur den enskildes och ur samhällets perspektiv och har påtagligt bidragit till att rekrytera studenter till naturvetenskaplig och teknisk utbildning bland personer som inte gått naturvetenskapligt program eller motsvarande i gymnasieskolan. Den har också bidragit till att öka andelen kvinnor på naturvetenskaplig och teknisk utbildning inom högskolan.

Regeringen anser att basårsutbildning bör kunna anordnas i anslutning till alla högskoleprogram där antalet behöriga sökande erfarenhetsmässigt är lägre än antalet planerade platser. Det är också rimligt att i detta sammanhang ta hänsyn till arbetsmarknadens behov.

Med tanke på personer som känner sig osäkra inför högskolestudier och den akademiska miljön vill regeringen öppna möjlighet för lärosätena att i samarbete med komvux erbjuda s.k. **collegeutbildning**. Syftet med sådan utbildning är att stärka deltagarnas formella kompetens samt ge dem tillfälle att pröva på studier i högskolemiljö. Collegeutbildningen bör enligt regeringen bestå av en gymnasial del omfattande högst 20 veckor och en högskoledel omfattande högst 20 poäng. Även kortare collegeutbildningar bör kunna förekomma. Regeringen avser att utfärda bestämmelser om att platsgaranti kan ges på högskoledelen av collegeutbildningen för dem som genomgått den gymnasiala delen med godkänt resultat. För att anordna collegeutbildning bör en överenskommelse träffas mellan respektive högskola och en eller flera kommuner. I detta sammanhang är det enligt regeringen värdefullt om möjligheterna till samverkan med folkbildningen tas till vara. Studiestöd för deltagarna i collegeutbildning skall utgå enligt reglerna för gymnasial utbildning när det gäller den gymnasiala delen och enligt reglerna för högskoleutbildning när det gäller högskoledelen.

Motioner

Moderata samlingspartiet är i motion 2001/02:Ub3 kritiskt mot regeringens planer både när det gäller basår och när det gäller collegeutbildning, trots att det vid första anblicken ser ut som steg åt rätt håll (yrk. 3). Den gymnasiefie-

ring av den högre utbildningen som basåret utgör innebär att många studenter tvingas ta studielån för att skaffa sig kunskaper som de borde haft möjlighet att skaffa sig under gymnasietiden, heter det i motionen. Collegeutbildningen, som rätt utformad kan bli en bra utbildning för många, riskerar nu att bli ett tvångssamarbete mellan komvux och högskolan, som knappast främjar utbildningens kvalitet, anser motionärerna.

Centerpartiet påtalar i motion 2001/02:Ub2 att inga nya resurser tillförs vare sig komvux eller högskolan för collegeutbildningen. Partiet anser att collegeutbildningens innehåll är otydligt och att utbildningen inte bör inrättas innan regeringen har återkommit med ett tydligare förslag (yrk. 14). Om riksdagen avslår det yrkandet vill Centerpartiet att riksdagen skall uttala att studieförbund och folkhögskolor skall kunna stå för den gymnasiala delen av collegeutbildningen (yrk. 15).

Folkpartiet är också kritiskt mot den collegeutbildning som regeringen vill inrätta. Collegerterminen får enligt motion 2000/01:Ub5 inte fungera som en ut- eller påbyggnad på komvux utan skall vara en integrerad del av högskolan – ett sätt för studenter att prova på olika ämnen innan ett mer slutgiltigt val av studieriktning görs (yrk. 3). Samma förslag framförs i motion 2001/02:Ub261 (yrk. 6).

Även i motion 2001/01:Ub1 (m) framförs förslag om att studieförbund och folkhögskolor skall kunna medverka i collegeutbildning utan att gå omvägen som uppdragsutförare åt komvux (yrk. 1). I motion 2001/02:Ub499 (s) sägs att studieförbund och folkhögskolor, inte endast komvux, bör involveras i högskolornas arbete med breddad rekrytering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena om basår och collegeutbildning.

Basåret, både det sedan flera år fungerande basåret med naturvetenskaplig eller teknisk inriktning och det breddade basår som regeringen vill möjliggöra, innebär inte att någon får sämre möjligheter att skaffa sig kunskaper under sin tid i gymnasieskolan. Däremot innebär det ökade möjligheter för den som har genomgått gymnasieskolan att få tillträde till andra högskoleutbildningar än den som gymnasiebetyget ger behörighet till.

Idén med den collegeutbildning som regeringen vill möjliggöra är att personer som är tveksamma inför högskolestudier skall stimuleras att våga tänka sig sådana. Möjligheten att erbjuda collegeutbildning utesluter självfallet inte att lärosätena kan anordna introduktionsutbildningar som helt tillhör högskolan, med tillfälle att prova på olika ämnen såsom Folkpartiet föreslår.

Kommunerna har enligt skollagen möjlighet att uppdra åt andra att anordna vuxenutbildning. Så har ju också i stor omfattning skett inom ramen för Kunskapslyftet. Som nämnts ovan understryker också regeringen värdet av att möjligheterna till samverkan med folkhögskolor och studieförbund tas till vara i collegeutbildningen. Utskottet utgår från att kommuner, högskolor och folkbildningsinstitutioner kommer att finna lämpliga sätt att samarbeta när det

gäller collegeutbildning. Utgångspunkten när en kommun väljer var en komvuxutbildning skall anordnas skall vara deltagarnas behov och anordnarnas möjligheter att möta dessa.

Åtgärder i övrigt för att förbättra rekryteringen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om tillkännagivanden angående högre utbildningspremie, högskolekurser i gymnasieskolan, lokalisering av utbildning i storstädernas förorter och stimulans av distansutbildning i regionalpolitiskt syfte.

Jämför *reservation 1 (m)*.

Motioner

Några motioner innehåller yrkanden om **andra åtgärder för att förbättra rekryteringen**.

Moderata samlingspartiet anser enligt motion 2001/02:Ub546 att antalet yngre med högre utbildning behöver öka i Sverige och att en förutsättning för det är att det lönar sig att utbilda och förkovra sig. I motionen föreslås ett tillkännagivande av riksdagen om en högre utbildningspremie (yrk. 2).

Enligt motion 2001/02:Ub349 (s) visar erfarenheterna från inrättandet av Södertörns högskola att man kan nå nya grupper av studenter genom att etablera högskoleutbildningar i storstädernas förorter. Detta bör i första hand beröra utbildning på grundnivå och i ämnen som inte är beroende av stationär laboratorieutrustning, skriver motionären.

En åtgärd för att öka rekryteringen av ungdomar till högskoleutbildning är enligt motion 2001/02:Ub325 (m) att lärosätena samarbetar med gymnasieskolorna (yrk. 4). Motionären anser att mindre högskolekurser borde erbjudas i gymnasieskolan inom ramen för individuellt val (yrk. 5).

I motion 2001/02:Ub526 (s) skriver motionären att det finns anledning att göra ytterligare insatser för att stimulera distansutbildning, i syfte att se högskolorna som det viktiga regionalpolitiska instrument som de är. Han vill att regeringen skall få i uppdrag att redovisa effekterna inom studiemedelssystemet vad gäller distansutbildningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande.

Lönebildningen på arbetsmarknaden beslutas inte av riksdagen. Varje universitet och högskola har ansvaret för i vilka lokaler och vilka kommunalar de förlägger sina utbildningar och skall – om riksdagen antar förslaget till ändring av 1 kap. 5 § högskolelagen – aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Utskottet utgår från att lärosätena prövar alla vägar i det arbetet. Läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) föreskriver att dessa skolformer skall samverka nära med bl.a. universiteten och högskolorna. När

yrkanden motsvarande dem i motion 2001/02:Ub325 behandlades av riksdagen förra året, påpekade utskottet att det redan finns möjlighet att erbjuda högskolekurser i gymnasieskolan (bet. 2000/01:UbU9 s. 19). Det har inte påvisats att distansutbildningen får effekter inom studiemedelssystemet som motiverar en begäran från riksdagen om en särskild redovisning.

Utredning om framtidens utbildningssystem

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår en motion om att utbildningsministrarna inom EU skall utreda framtidens utbildningssystem.

Jämför *reservation 4 (kd)*.

För att möta den kommande krisen som beror på att EU:s befolkning blir allt äldre behövs enligt motion 2001/02:Ub336 (kd) en långsiktig satsning på utbildning som attraherar både ungdomar och äldre. För denna satsning krävs en bred strategi på europeisk nivå, som omfattar att livslångt lärande måste bli en verklighet för människor i hela Europa, att incitamenten för högre utbildning blir bättre bl.a. i Sverige, att rörligheten blir större, att tillträde till utbildningssystemen bereds alla, att en kvalificerad yrkeshögskola skapas och att människor från övriga världen får bättre möjligheter att komma hit för att studera. Motionären anser att utbildningsministrarna inom EU måste **utreda hur utbildningssystemen skall förändras** så att de möter samhällets behov.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Grunden för verksamheten på EU-nivå när det gäller utbildning är artikel 149 i EG-fördraget, där det sägs att målen för gemenskapens insatser skall vara bl.a. att främja studerandes och lärares rörlighet, att utveckla informations- och erfarenhetsutbyte beträffande frågor som är gemensamma för medlemsstaternas utbildningssystem och att främja utvecklingen av distansundervisning. För att bidra till att de mål som sätts upp i fördraget uppnås skall EU vidta stimulansåtgärder, som dock inte skall omfatta harmonisering av medlemsstaternas lagar och författningar. Utskottet anser det viktigt att hålla fast vid att utbildningspolitiken är något som skall beslutas på nationell nivå. Det pågår inom ramen för Europeiska unionen ett omfattande arbete i olika former med inriktning mot sådana förändringar som ingår i den strategi som motionären skisserar. I regeringens skrivelse *Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2000* (skr. 2001/02:30) redovisas detta på s. 184–188.

Riktlinjer för behörighet och urval, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner de riktlinjer för behörighet och urval som regeringen föreslagit och avslår motionsyrkanden om att särskilda behörighetsvillkor och urvalsregler skall beslutas lokalt, om viktning av betyg och om lämplighetsprövning av sökande till lärarutbildning. Vidare föreslår utskottet, med hänvisning till den pågående gymnasieutredningen, att riksdagen skall avslå yrkanden om gymnasieexamen. Riksdagen bör enligt utskottet också avslå yrkanden om betygssättningen i gymnasieskolan.

Jämför *reservationerna 1 (m), 4 (kd), 2 (c) och 3 (fp)*.

Gällande bestämmelser

Bestämmelserna om tillträde till grundläggande högskoleutbildning finns i 7 kap. högskoleförordningen (1993:100). Dessa bestämmelser ändrades på flera punkter efter riksdagens ställningstagande till propositionen *Tillträde till högre utbildning m.m.* (prop. 1995/96:184, bet. UbU11, rskr. 264). Vissa ytterligare ändringar har gjorts senare.

I 3 § ges högskolorna rätt att besluta om undantag (vanligen kallat dispens) från något eller några behörighetsvillkor.

Kraven för grundläggande behörighet genom svensk gymnasieutbildning är att den sökande har fått slutbetyg från ett nationellt program i gymnasieskolan och har lägst betyget Godkänd på kurser som omfattar minst 90 % av de gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt program (4 § punkt 1).

För särskild behörighet till utbildning som vänder sig till nybörjare skall kraven anges i en s.k. standardbehörighet. Högskoleverket meddelar föreskrifter om vilka standardbehörigheter som finns (8 §). När det gäller utbildningar som leder till yrkesexamen bestämmer Högskoleverket vilken standardbehörighet som skall gälla för respektive utbildning, medan högskolorna själva var för sig väljer vilken standardbehörighet som skall gälla för andra utbildningar hos dem (9 §).

Hur urval till en utbildning som vänder sig till nybörjare skall gå till är närmare reglerat. Urvalsgrunderna skall vara betyg och resultat från högskoleprovet i kombination med arbetslivserfarenhet. Om det inte finns synnerliga skäl skall minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet i kombination med arbetslivserfarenhet (12 §). Platserna på en utbildning med konstnärlig inriktning kan dock få fördelas på grundval av andra särskilda prov än högskoleprovet. Andra särskilda prov än högskoleprovet får i övrigt användas som urvalsgrund endast i fråga om utbildningar som förbereder för yrkesområden som ställer krav på vissa personliga egenskaper eller särskild kompetens. Högskoleverket beslutar om tillstånd att använda proven och om de villkor som skall gälla för användningen (15 §).

Propositionen

Regeringen begär riksdagens godkännande av de **riktlinjer för behörighet och urval** som föreslås i avsnitten 8.2, 8.3 och 8.4 i propositionen.

I avsnitt 8.2 föreslår regeringen att kravet på grundläggande behörighet skall anses uppfyllt också av den som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig den sökta utbildningen. Därmed blir högskolorna skyldiga att i varje särskilt fall undersöka om en sökande, som inte har den i förordningen angivna utbildningen, ändå har s.k. reell kompetens. Det blir då inte fråga om dispens, utan om att den sökande förklaras behörig.

Regeringen föreslår vidare i avsnitt 8.3 att systemet med standardbehörigheter skall utvecklas mot ett system med få och breda sådana behörigheter. Högskolorna skall, efter tillstånd från Högskoleverket och inom ramen för de allmänna bestämmelserna om särskild behörighet, få ställa andra krav än de som anges i standardbehörigheterna även för utbildningar som leder till yrkesexamen. Också kraven för särskild behörighet skall anses uppfyllda av den som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig den sökta utbildningen, även om hon eller han inte har dessa förutsättningar dokumenterade i de termer som används i standardbehörigheten (normalt viss svensk gymnasieutbildning).

Styrelsen för respektive lärosäte skall, enligt regeringens förslag i avsnitt 8.4, få möjlighet att bestämma vilka urvalsgrunder som skall användas för högst 10 % av platserna på utbildningar som vänder sig till nybörjare.

Motioner

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:Ub3 **nya regler för antagning** till högre utbildning (yrk. 1). Basen bör vara en centralt fastställd ram för vad som skall utgöra generell behörighet. Varje enskilt lärosäte bör få bestämma vilka förkunskapskrav som skall gälla för de utbildningar de anordnar. Urvalsinstrumenten bör i högre utsträckning anpassas till de enskilda utbildningarna, så att viktning, tester och prov mäter sådant som är centralt för att lyckas på en viss utbildning. Motionärerna vill också att de sökande skall få tydlig information om högskoleutbildningens kvalitet och om reglerna för antagning. Detta skall vara varje enskild antagningsmyndighets ansvar (yrk. 2). I huvudsak samma förslag förs fram i Moderaternas motion 2001/02:Ub546 yrkande 1.

Kristdemokraterna föreslår i motion 2001/02:Ub4 ett tillkännagivande till regeringen om att det inte är statens uppgift att centralt styra vilka förkunskapskrav och behörighetsregler som skall gälla, utan endast att garantera jämlikhet och kvalitet (yrk. 7). Högskolorna skall ha frihet att sätta sin lokala prägel på utbildningen, och då kan inte behörighetskraven alltid vara identiska. Med tanke på att behörighetskraven motsvarar den lägsta kunskapsmässiga nivån för att klara av högskolestudierna borde det vara omöjligt att göra undantag från fastställda behörighetsvillkor, anser motionärerna. I mot-

ion 2001/02:Ub447 förordar Kristdemokraterna att en modell för viktning av betygen vid antagning till högre utbildning utvecklas (yrk. 14).

Centerpartiet framför i motion 2001/02:Ub2 krav på en rättssäker antagning vid en s.k. fri kvot. Den föreslagna ordningen att lärosätet får bestämma urvalsgrunderna för antagningen till 10 % av antalet nybörjarplatser får inte ge utrymme för godtycke (yrk. 3). Partiet anser att möjligheten att vikta betyg vid antagningen bör prövas. Hur viktningen skall göras bör bestämmas lokalt på varje högskola. Riksdagen föreslås begära att regeringen tillsätter en utredning om viktade betyg och förändrade antagningsregler till högre utbildning (yrk. 4).

Folkpartiet yrkar i motion 2001/02:Ub5 avslag på regeringens förslag om förändrade riktlinjer för behörighet och urval (yrk. 1). I motion 2001/02:Ub261 hävdar Folkpartiet att en till högskolorna decentraliserad beslutanderätt skapar utrymme för mångfald när det gäller antagningsformer och att lärosätena bör tillåtas att i större utsträckning använda sig av tester och intervjuer vid antagningen (yrk. 4).

Ett obligatoriskt lämplighetstest av dem som söker till lärarutbildning föreslås i motion 2001/02:Ub283 (c). Det är bättre att man redan vid inträdet vid lärarhögskolan får klart för sig om man är lämplig för yrket eller inte, än att upptäcka att man inte passar som lärare när man redan är ute i arbetslivet, menar motionären. Motion 2001/02:Ub319 (kd) tar upp den nedåtgående trenden när det gäller antalet som genomgår högskoleprovet. Motionären vill att regeringen skall följa upp om denna trend kan sammankopplas med högskoleprovets fokusering på specifika färdigheter.

Moderaterna och Folkpartiet föreslår i sina motioner att en **gymnasieexamen** (av Folkpartiet kallad studentexamen) skall bilda basen för tillträde till högskoleutbildning.

Enligt Moderaterna bör en modern gymnasieexamen införas, och kriterierna för den del som avser studieförberedande utbildningar bör skyndsamt utarbetas av en statlig kommitté, där företrädare för universitet och högskolor skall ha en viktig roll (mot. 2001/02:Ub3 yrk. 4 och 2001/02:Ub483 yrk. 10).

Folkpartiet framhåller att Sverige är det enda land i västvärlden som har avskaffat studentexamen. Partiet föreslår att en frivillig examen, som kan tillgodoräknas utomlands, skall erbjudas alla som avslutar ett nationellt program och att avlagd studentexamen skall vara en förutsättning för högre studier (mot. 2001/02:Ub5 yrk. 2 och 2001/02:Ub221 yrk. 7 och 8).

Moderaterna tar i motion 2001/02:Ub233 också upp **betygsättningen i gymnasieskolan**. De vill avskaffa förbudet mot att tentera för att höja ett godkänt betyg medan man går i gymnasieskolan. Denna bestämmelse tvingar elever att endera av taktiska skäl maska, alternativt redan från början inrikta sig på kompletteringar inom komvux, skriver motionärerna (yrk. 22). Betygsättningen och betygssystemet i gymnasieskolan tas också upp i motion 2001/02:Ub321 (m), där motionären hävdar att de nuvarande betygen inte varit avsedda att användas för urval och att betygskriterierna är diffusa och svårtolkade (yrk. 1). Hon tar också upp risken för taktiskt agerande, som

hänger samman med att många av de längsta kurserna ligger i årskurs 1 och att elever inte får tentera för att höja ett godkänt betyg, så länge de går i gymnasieskolan. Antagningssystemet till högre utbildning bör ses över, anser motionären. Ett alternativ är att betygens roll begränsas till att ge grundläggande och särskild behörighet och att urvalet sedan görs på grundval av nationella högskoleprov, som utformas olika för sökande till olika slag av utbildning (yrk. 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner **de riktlinjer för behörighet och urval** som regeringen föreslår och avslår motionsyrkandena.

De riktlinjer som regeringen föreslår ger ett ökat utrymme för lärosätena att tillämpa urvalsgrunder efter sina egna bedömningar. Högskolans regler om alternativt urval skall finnas i högskolans antagningsordning, som skall beslutas av högskolans styrelse. Därmed tillgodoses, framhåller regeringen, kraven på rättssäkerhet, förutsebarhet och överblickbarhet (prop. s. 65). Utskottet ansluter sig till denna uppfattning. Likaså delar utskottet regeringens uppfattning att behörighetskraven för i huvudsak likartade utbildningar inte bör variera mellan lärosätena. Detta är enligt utskottets mening viktigt både för att vidmakthålla en hög kvalitet i utbildningen på alla lärosäten och för att motverka föreställningar i det omgivande samhället att en viss examen har helt olika värde beroende på vid vilket lärosäte den har utfärdats. Därför bör systemet med standardbehörigheter behållas.

Motionsyrkandena om **gymnasieexamen** bör avslås av riksdagen. Gymnasiekommittén 2000 har i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att pröva förutsättningarna för att en gymnasieexamen skall kunna införas i gymnasieskolan (dir. 2001:8). Kommittén skall lämna sin slutliga redovisning den 30 april 2002. Utredningens förslag och regeringens beredning av dessa bör avvaktas innan riksdagen gör något ställningstagande i frågan.

Även **betygssättningen i gymnasieskolan** berörs av uppdragen till Gymnasiekommittén 2000. Motionsyrkandena om denna bör därför också avslås av riksdagen.

Livslångt lärande

Åtgärder för att främja livslångt lärande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår tre motionsyrkanden, ett om att uppdragsutbildning inte får vara poänggivande, ett om åtgärder för att utbildningar skall bli mer individanpassade och flexibla och ett om stimulans för att öka utbudet av kurser på kvällstid och halvfart.

Jämför *reservation 2 (c)*.

Propositionen

Regeringen skriver i propositionen att universitet och högskolor bör fortsätta att utveckla sin roll i det livslånga lärandet. Metoder för bedömning av reell kompetens i förhållande till högre utbildning bör utvecklas, bl.a. för att personer inte skall tvingas att genomgå kurser av formella skäl, när de har den reella kompetens som motsvarar kursinnehållet. Regeringen anser också att uppdragsutbildning bör vara ett instrument för att stärka högskolans roll i det livslånga lärandet. Lärosätena bör enligt regeringen bli mer aktiva i sitt arbete att erbjuda uppdragsutbildning. Utformningen av förordningen om uppdragsutbildning kan behöva ses över.

Motioner

Centerpartiet framför i motion 2001/02:Ub2 uppfattningen att uppdragsutbildning inte bör vara poänggivande, och att den endast bör avse skräddarsydd utbildning för myndigheter, företag och organisationer (yrk. 9).

I motion 2001/02:Ub243 (s) föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att det behövs åtgärder för att utbildningar skall bli mer individanpassade och flexibla. Motionären tar som exempel upp barnmorskor från Peru (där barnmorskeutbildningen inte som i Sverige utgör en påbyggnad på sjuksköterskeexamen) som vill utöva sitt yrke här. De får inte möjlighet att snabbt läsa in de kompletteringar som anses viktiga men som saknas i deras utbildning. I stället tvingas de att först komplettera sin gymnasiekompetens och sedan genomgå hel sjuksköterskeutbildning här.

Det livslånga lärandet bör uppmuntras genom att universitet och högskolor ökar utbudet av studier på kvällstid och halvfart, anser motionären i motion 2001/02:Ub481 (s). Om det är riktigt, såsom man ofta hör från högskolevärlden, att resursfördelningssystemet missgynnar halvfartsstudier, bör detta system ändras, skriver han.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Det finns enligt utskottets mening inte anledning att begränsa uppdragsutbildningen vid universitet och högskolor genom att förbjuda att den ges i form av poänggivande kurser. Centerpartiets farhågor för att uppdragsutbildning kan användas av individer för att köpa sig en högskoleplats är ogrundade, eftersom lärosätena inte kan sälja uppdragsutbildning till enskilda.

Mot bakgrund av vad regeringen skriver om skyldighet för universitet och högskolor att pröva reell kompetens anser utskottet att något tillkännagivande enligt förslaget i motion 2001/02:Ub243 inte behövs.

Varje universitet och högskola skall enligt regleringsbrev för 2001 beakta behovet av fortbildning och vidareutbildning vid fastställande av utbildningsutbud och beslut som berör utbildningens tillgänglighet. Utskottet utgår från att regeringen även framdeles kommer att markera högskolans ansvar i detta hänseende på lämpligt sätt. Det tillkännagivande som föreslås i motion 2001/02:Ub481 är därför inte heller behövligt. I avsnittet om högskolans styrning återkommer utskottet till resurstilldelningssystemet.

Forskarutbildningen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att man inte skall kunna anta sökande till forskarutbildning för licentiatexamen och yrkanden om att 1998 års forskarutbildningsreform skall rivs upp.

Jämför *reservationerna 5 (m, fp) och 2 (c)*.

Propositionen

Regeringen redovisar sin avsikt att ändra reglerna om tillträde till forskarutbildning så att det blir möjligt för lärosätena att anta sökande till utbildning för licentiatexamen. Om en sökande endast önskar utbildning till licentiatexamen skall det inte vara nödvändigt att konstatera att han eller hon har finansiering för hela den tid som beräknas för en hel doktorsexamen. Regeringen anser att denna förändring kommer att medföra att fler personer kan nå en examen inom ramen för forskarutbildningen. Licentiatexamen kan för många yrkeskategorier vara en form för påbyggnad och fördjupning inom arbetsområdet, alltså ett led i det livslånga lärandet.

Motioner

Centerpartiet vill att riksdagen skall avslå förslaget om antagning till utbildning för licentiatexamen (mot. 2001/02:Ub2 yrk. 5). Motionärerna motsätter sig att man efter avlagd licentiatexamen skall tvingas ansöka ytterligare en gång för att bli antagen till studier för doktorsexamen. Det bör vara den enskilde forskarstuderandes sak att avgöra om hon eller han skall avlägga licentiatexamen eller ej.

Även Folkpartiet befarar att den aviserade förändringen skall leda till en tvåstegsmodell, som skapar otrygghet och rättsosäkerhet för doktoranderna (mot. 2001/02:Ub5 yrk. 5). Folkpartiet anser att hela doktorandereformen som genomfördes år 1998 skall rivas upp (yrk. 4). Samma förslag framförs i Folkpartiets motion 2001/02:Ub261 (yrk. 22). Där sägs bl.a. att det på nytt måste bli möjligt att doktorera på deltid.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Liksom regeringen är utskottet angeläget om att den av regeringen planeerade förändringen inte skall medföra några negativa konsekvenser för utbildningen till doktorsexamen. Det är inte meningen att det skall skapas en tvåstegsmodell där studenter regelmässigt först antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. Syftet med förändringen är i stället att öppna möjlighet för flera att nå en examen inom forskarutbildningen, bl.a. kan fler yrkesverksamma personer er hålla en påbyggnad och fördjupning inom sitt ämnesområde. Regeringen anser att Högskoleverket bör följa tillämpningen och effekterna av den nya möjligheten att anta doktorander till studier för licentiatexamen. Utskottet förväntar sig att regeringen redovisar utfallet för riksdagen.

Den reform av forskarutbildningen som Folkpartiet vill riva upp har enligt utskottets uppfattning inte varit i funktion tillräckligt länge för att det skall vara möjligt att avgöra vilken inverkan den haft på examinationen av doktorer i humaniora och samhällsvetenskap – områden som särskilt nämns i motionerna. Av tabell 7.2.4 i budgetpropositionen för 2002 (utg.omr. 16) framgår att det uppsatta examinationsmålet för forskarutbildning inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området år 2000 har överträffats med god marginal (112 %). Så var också fallet under perioden 1997–1999. Riksdagen gjorde hösten 1997, när beslutet om reformen fattades, ett tillkännagivande till regeringen om att Högskoleverket borde ges i uppdrag att göra en utvärdering av hur examinationsmålen uppfylls ur kvalitativ synpunkt (bet. 1997/98: UbU7 s. 9, rskr. 109). Regeringen gav i december 2000 Högskoleverket ett uppdrag som bl.a. innefattade den av riksdagen önskade utvärderingen. Högskoleverket skall redovisa uppdraget senast den 20 november 2002 (skr. 2000/01:75 s. 91 f.). Utskottet utgår från att regeringen därefter kommer att redovisa sin bedömning till riksdagen.

Högskolans samverkansuppgift

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att benämningen högskolans tredje uppgift skall ersättas med högskolans samverkansuppgift.

Jämför *reservation 4 (kd)*.

Motioner

Kristdemokraterna tar i motion 2001/02:Ub4 upp det tillägg som 1997 gjordes i högskolelagen. Då infördes i 1 kap. 2 § meningen: "Högskolorna skall också samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet." Motionärerna anser att termen "högskolans tredje uppgift" om denna uppgift snarast bör utbytas mot "högskolans samverkansuppgift" och begär ett tillkännagivande till regeringen om detta (yrk. 9). Samma förslag framförs i motion 2001/02:Ub269 (kd). Motionären vill också att Högskoleverket skall pröva hur lärosätena fullgör samverkansuppgiften (yrk. 1 och 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

När förslaget om tillägget i 1 kap. 2 § lades fram, använde regeringen benämningen "högskolans tredje uppgift" (prop. 1996/97:1 utg.omr. 16 s. 87). I senare propositioner och regleringsbrev har regeringen däremot använt beteckningen "samverkan med det omgivande samhället". Utskottet delar motionärernas uppfattning att denna benämning ger en klarare bild av vad det är fråga om.

I regleringsbrev för universitet och högskolor budgetåret 2001 liksom i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1 utg.omr. 16 s. 96) har regeringen meddelat sin avsikt att vart fjärde år, med början 2003, begära in en särskild redovisning av lärosätenas samverkan med det omgivande samhället och information om verksamheten. Utskottet välkomnar regeringens initiativ.

Pedagogisk förnyelse

Mål för grundläggande högskoleutbildning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om ändrad formulering i högskolelagen av målen för den grundläggande högskoleutbildningen.

Jämför *reservation 1 (m)*.

Propositionen

Målen för den grundläggande högskoleutbildningen anges i högskolelagen (1992:1434) 1 kap. 9 §. Regeringen meddelade i propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (prop. 1999/2000:28 s. 20) sin bedömning att målen för den högre utbildningen behövde ses över. Kommittén för pedagogisk förnyelse av den högre utbildningen fick därefter i uppdrag att föreslå hur den pedagogiska förnyelsen kan främjas genom förändring av de allmänna målen för den grundläggande högskoleutbildningen mot bakgrund av de nya krav på färdigheter som ställs i arbetslivet (dir. 2000:24).

I propositionen *Den öppna högskolan* lägger regeringen nu fram förslag till förändring av 1 kap. 9 § högskolelagen. Heterogenitet bland studenter vad gäller bakgrund, erfarenhet och förkunskaper ställer nya krav på högskolan. Regeringen anser det viktigt att målen och pedagogiken inte bara möjliggör, utan också stimulerar det livslånga lärandet. Utvidgade och förändrade krav i dagens arbetsliv motiverar att högskoleutbildningen skall ge studenterna inte bara förmåga att lösa problem utan också att identifiera och formulera problem. Det är också väsentligt att vara inriktad på att ständigt lära nytt och att klara förändringar. Studenter behöver också få fördjupad förmåga att själva söka information och värdera den funna informationen. Vidare är det viktigt att kunna dela med sig av den kunskap man besitter även till personer utan specialkunskaper inom området. Att studenterna skall uppnå dessa färdigheter bör ingå i målen enligt 1 kap. 9 §. Förslaget till formulering återfinns i bilaga 2 i detta betänkande.

Motion

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:Ub3 att riksdagen skall avslå regeringens förslag till lagändring (yrk. 5 i denna del). Omformuleringen är ett steg i fel riktning, då kravet på att den grundläggande högskoleutbildningen skall ge kunskaper och färdigheter flyttas långt ned på listan av vad utbildningen skall ge studenterna, anser motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till omformulering av 1 kap. 9 § högskolelagen och därmed avslår motionsyrkandet.

I det första stycket av den omformulerade paragrafen anges förmågor av generell art, medan det andra stycket tar upp sådant som gäller inom det område som utbildningen avser. Där nämns kunskaper och färdigheter först.

Ändring i högskolelagen i övrigt**Utskottets förslag i korthet**

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag i övrigt till ändringar i högskolelagen. Ändringarna skall träda i kraft den 1 juli 2002.

Propositionen

Regeringen föreslår även en ändring av 1 kap. 8 § högskolelagen, så att det uttryckligen anges att även kunskaper från gymnasieskolans specialutformade program utgör kunskapsbasen för den grundläggande högskoleutbildningen. Ändringen motsvarar vad som i praktiken gäller redan i dag.

Ändringarna i högskolelagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Högskolepedagogisk utbildning och forskning**Utskottets förslag i korthet**

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att högskolepedagogisk utbildning inte skall krävas av lärarna, om stöd för högskolepedagogisk forskning, om doktorsprogram för icke-disputerade lärare, om uppdrag till Högskoleverket att dokumentera utvecklingen av undervisnings- och examinationsformer och om en utredning av lärarnas arbetssituation i högskolan.

Jämför reservationerna 5 (m, fp), 4 (kd) och 2 (c).

Propositionen

Enligt regeringens bedömning bör varje lärosäte på egen hand eller tillsammans med andra lärosäten utveckla och erbjuda utbildning i högskolepedagogik för kompetensutveckling av lärare och annan undervisande personal vid universitet och högskolor. För anställning tills vidare som lektor eller adjunkt bör det införas krav på högskolepedagogisk utbildning eller på annat sätt förvärvade motsvarande kunskaper. En sådan lärare bör dock kunna få en

tidsbegränsad anställning på högst två år för att under den tiden kunna genomgå den högskolepedagogiska utbildningen. Så snart läraren genomgått utbildningen och därmed uppfyller behörighetskravet bör den tidsbegränsade anställningen övergå i tillsvidareanställning. Det bör också införas krav på att doktorander som undervisar skall genomgå högskolepedagogisk utbildning, som för deras del kan vara poänggivande i forskarutbildningen eller räknas in som en del av deras institutionstjänstgöring.

Rådet för högskoleutbildning bör enligt regeringens bedömning byta namn till Rådet för högre utbildning och få en självständigare roll inom Högskoleverket. Dels bör Högskoleverket tillföras öronmärkta medel för rådets verksamhet, dels bör rådets ledamöter utses av regeringen. Rådet bör få i uppdrag att anordna kompetensutveckling för personer på strategiska positioner vid lärosätena. Rådet bör också spela en central roll när det gäller att utveckla former för att systematiskt sprida information om den högskolepedagogiska forskning som bedrivs.

Motioner och utskottets ställningstagande

Folkpartiet tar i motion 2001/02:Ub5 avstånd från tanken att det för fast anställning som lärare i högskolan skall krävas högskolepedagogisk utbildning (yrk. 6). Även krav på att doktorander som undervisar skall genomgå högskolepedagogisk utbildning avstyrks av Folkpartiet. Den senare idén bidrar enligt motionärerna knappast till att de forskarstuderande får mer tid till forskning och vetenskaplig utbildning.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Enligt utskottets mening är det högst befogat att införa sådana krav som regeringen nu aviserar för den undervisande personalen inom universitet och högskolor. En högskolepedagogisk förnyelse är en väsentlig del i det samlade kvalitetsarbetet. Doktorander bör, enligt vad regeringen skriver i propositionen, kunna få tillgodoräkna sig den högskolepedagogiska utbildningen antingen som poänggivande kurs i forskarutbildningen eller som del av sin institutionstjänstgöring.

Centerpartiet tar i motion 2001/02:Ub2 på nytt upp behovet av förstärkt högskoledidaktisk forskning (yrk. 7). Denna forskning har länge varit eftersatt och bör stödjas, framhåller motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Liksom när motsvarande yrkande behandlades vid förra riksmötet hänvisar utskottet till att de medel för utbildningsvetenskaplig forskning som fördelas via en särskild kommitté inom Vetenskapsrådet ger möjlighet att stödja forskning om lärande även inom högskolan. Vetenskapsrådet får i regeringens budgetförslag för 2002 en ökning med 60 miljoner kronor till fortsatt utbyggnad av den utbildningsvetenskapliga forskningen (prop. 2001/02:1 utg.omr. 16 s. 256).

Centerpartiet skriver i samma motion att högskolorna bör stimuleras att genomföra doktorsprogram för sina icke-disputerade lärare. Högskoleverket bör få i uppdrag att utreda hur ett sådant program kan genomföras (yrk. 11). I

motion 2001/02:Ub552 föreslår Centerpartiet att regeringen skall ge Högskoleverket i uppdrag att dokumentera vad som sker i högskolorna för att utveckla undervisnings- och examinationsformer (yrk. 4).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Det är enligt utskottets mening respektive lärosätes ansvar att se till att den utbildning som skall vila på vetenskaplig grund i största möjliga utsträckning ges av lärare som har genomgått forskarutbildning. Numera har samtliga lärosäten utom de konstnärliga högskolorna eget anslag för forskning och forskarutbildning eller egen anslagspost för forskning. Riksdagen bör visa återhållsamhet när det gäller att peka ut uppdrag som regeringen bör lägga på sina myndigheter. Regeringen anger i propositionen som en av uppgifterna för Rådet för högskoleutbildning att sprida kunskaper om utvecklingsinsatser nationellt och internationellt (prop. s. 93).

Utskottet tar i detta sammanhang också upp yrkandet från Kristdemokraterna i motion 2001/02:Ub4 om lärarnas situation i högskolan. Deras arbetsförhållanden bör enligt motionärerna utredas (yrk. 5). Den som vill skall kunna kombinera lärartjänstgöring med forskning, men man skall också kunna välja att helt ägna sig åt undervisning. För att klara lärarförsörjningen krävs det systematiska satsningar både på nyrekrytering och på riktade resurser för kompetenshöjande åtgärder för de anställda.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Det är sedan mer än 15 år respektive lärosäte som beslutar i vilken omfattning som en lärare skall ha hand om utbildning, forskning eller konstnärligt utvecklingsarbete samt administration. I den nuvarande högskoleförordningen fastslås detta i 4 kap. 3 §. Utskottet är inte berett att förorda att det görs till en rätt för den enskilda läraren att välja t.ex. att ägna sig enbart åt undervisning och inte alls åt forskning. När det gäller riktade resurser för kompetensutveckling noterar utskottet att regeringen i budgetförslaget för 2002 har avsatt 10,65 miljoner kronor till lärosätena för att genomföra utbildning i högskolepedagogik. Dessutom tillförs i samma budgetförslag Lunds universitet 3,9 miljoner kronor för pilotprojekt om pedagogisk utbildning av lärare i högskolan.

Ett svenskt nätuniversitet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker vad regeringen förordar om bildande av ett svenskt nätuniversitet för IT-stödd distansutbildning och om avveckling av Distansutbildningsmyndigheten samt upphävande av lagen om statens skolor för vuxna. Utskottet föreslår också att riksdagen avslår motionsyrkanden om distansutbildning.

Jämför *reservationerna 2 (c) och 3 (fp)*.

Propositionerna

Regeringen redovisar i propositionen *Den öppna högskolan* bedömningen att universitetens och högskolornas IT-stödda **distansutbildning** bör samordnas i ett svenskt nätuniversitet med start under 2002. För detta nätuniversitet inrättas en ny myndighet, Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Nätuniversitetet bör bestå av de kurser och program som universitet och högskolor anmäler till den nya myndigheten. Regeringen föreslår att Distansutbildningsmyndigheten skall avvecklas och dess nuvarande uppgifter rörande folkbildning föras samman med Statens skolor för vuxna i ett nationellt centrum för flexibelt lärande.

I proposition 2001/02:19 *Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna* föreslår regeringen att den nämnda lagen skall upphöra att gälla vid utgången av 2001. Regeringen anser att det inte är nödvändigt att verksamheten vid det nya nationella centrumet för flexibelt lärande regleras i lag.

I budgetpropositionen för 2002 har regeringen under anslaget 25:73 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* beräknat 211 miljoner kronor för nätuniversitetet. Vidare finns i budgetförslaget ett särskilt anslag för den nya myndigheten. Utskottet behandlar budgetförslaget i betänkande 2001/02:UbU1.

Enligt proposition 2001/02:4 *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* avser regeringen att ersättningen för distansutbildningar inom nätuniversitetet skall vara 90 000 kr per helårsstudent och helårsprestation (s. 149). Denna proposition behandlas av näringsutskottet i betänkande 2001/02:NU4.

Motioner

Centerpartiet, som anser att inrättandet av nätuniversitetet är ett steg i rätt riktning, föreslår i motion 2001/02:Ub2 ett tillkännagivande om att det krävs betydande insatser för att utveckla pedagogiska former för distansutbildning, för att denna utbildning skall ge studenterna en fullgod lärandemiljö (yrk. 13).

I motion 2001/02:N263 framhåller Centerpartiet att kompetenshöjande åtgärder för företags arbetskraft, genom distansutbildningar från universitet och högskolor, är ett sätt på vilket staten kan bidra till ett positivt företagsklimat lokalt (yrk. 7).

Folkpartiet påpekar i motion 2001/02:N262 att det är av speciell vikt för landsbygden att universitet och högskolor tar sitt ansvar för distansundervisning (yrk. 11 i denna del).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om avveckling av Distansutbildningsmyndigheten och antar regeringens förslag om avskaffande av lagen om statens skolor för vuxna.

Den nya myndigheten, Myndigheten för Sveriges nätuniversitet, skall, enligt vad regeringen skriver i propositionen *Den öppna högskolan*, bl.a. fördela särskilda utvecklingsresurser till de berörda lärosätena. Regeringen har på senare år regelbundet i regleringsbrev ålagt lärosätena att öka tillgängligheten av fortbildning, vidareutbildning och distansutbildning och begärt återrapportering om sådan utbildning. I regleringsbrevet för 2001 sägs också att lärosätena bör medverka i arbetet med regionala tillväxtavtal för att stimulera en hållbar ekonomisk tillväxt. De tillkännagivanden som begärs i Centerpartiets och Folkpartiets här redovisade motioner är därför inte behövliga.

Kortare yrkesutbildningar inom högskolan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att kortare yrkesutbildningar inte bör utvecklas inom högskolan och förslag om att de skall hänföras till en yrkeshögskola till vilken det inte skall krävas grundläggande behörighet samt förslag om införande av fackhögskolor, s.k. colleges.

Jämför *reservationerna 4 (kd) och 3 (fp)*.

Gällande bestämmelser

Inom högskolan ges yrkesteknisk utbildning, vanligen kallad YTH, som avslutas med yrkesteknisk examen. Denna examen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om minst 60 poäng. Därtill ställs krav på tidigare, relevant yrkeserfarenhet.

YTH-utbildning har en särställning i studiestödshänseende, på det sättet att den fram till den 1 juli 2001 har berättigat studenterna till särskilt vuxenstudiestöd, som varit mer förmånligt än studiemedel. Efter den studiestödsreform som trädde i kraft den 1 juli 2001 är deltagare i YTH i stället berättigade till studiemedel med en högre bidragsdel än den reguljära. Förutsättningen är att det är fråga om YTH som leder fram till en yrkesteknisk examen i byggnadsteknik, industriell teknik, handel, kontor eller storhushåll och restaurang och att högskolan anordnade programmet 1994.

Propositionen

Enligt regeringens bedömning i propositionen *Den öppna högskolan* behövs det fler **kortare yrkesutbildningar** med olika inriktningar **inom högskolan** (prop. s. 123).

Regeringen konstaterar att många utbildningar som tidigare var kortare än tre år har förlängts. Förlängningarna, som kan vara motiverade t.ex. av utvecklingen i arbetslivet, får ekonomiska konsekvenser både för lärosätena och för de enskilda studenterna. Om alltför många studenter väljer längre utbildningar blir utrymmet för nybörjare mindre, påpekar regeringen. Ökade kostnader för den enskilda uppkommer både i form av ökad skuldbörda och i form av utebliven arbetsförtjänst. För många ungdomar som tvekar inför högskolestudier kan möjligheten att inleda med kortare, mer avgränsade program vara det enda alternativet.

En särskild utredare arbetar med vissa frågor om kortare yrkesutbildningar inom högskolan (dir. 2001:9). En delrapport har lämnats (SOU 2001:40) och utredningen skall slutredovisas den 15 december 2001. Enligt utredaren bör YTH-utbildningen breddas mot nya områden. Regeringen anser det viktigt att universitet och högskolor snarast kommer i gång med planering för nya utbildningar. I budgetpropositionen för 2002 har regeringen, som en planeringsförutsättning för 2003, angivit att Rådet för högskoleutbildning skall få förstärkta resurser för att ge stöd åt lärosätenas arbete med utveckling av kortare yrkesutbildningar. Förutom utbildningar som bygger vidare på YTH-traditionen bör det enligt regeringen finnas utbildningsalternativ också för personer som inte har fyra års yrkeserfarenhet – det som varit minimikravet för behörighet till YTH.

Motioner

Kristdemokraterna motsätter sig i motion 2001/02:Ub436 den aviserade ökningen och breddningen av YTH. Partiet vill i stället att den kvalificerade yrkesutbildningen (KY) skall göras till en yrkeshögskola, fristående från högskolan. Till yrkeshögskolan skall det enligt Kristdemokraterna inte krävas grundläggande behörighet, utan behörigheten kan bygga på olika typer av prövning beroende på den valda inriktningen av studierna, t.ex. gesällprov från ett karaktärsämne i gymnasieskolan.

Folkpartiet anser enligt motion 2001/02:Ub5 att regeringen inte har förstått situationen. Dess förslag om fler kortare yrkesutbildningar inom högskolan medför antingen att många studenter tvingas läsa en utbildning med en mer strikt akademisk karaktär, eller att innehållet i begreppet högskoleutbildning urholkas (yrk. 7). Folkpartiet vill i stället införa vad de kallar fackhögskolor eller "colleges" som ger kvalificerad yrkesutbildning och inte nödvändigtvis behöver ha forskningsanknytning (yrk. 8). Samma förslag läggs fram i Folkpartiets motion 2001/02:Ub261 (yrk. 5).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Riksdagen beslutade förra året om införande fr.o.m. år 2002 av kvalificerad yrkesutbildning (KY) som en ny reguljär utbildningsform (prop. 2000/01:63, bet. UbU14, rskr. 197). KY karakteriseras av att varje utbildning där skall utvecklas och bedrivas i samverkan mellan arbetslivet och utbildningsanordnarna, att cirka en tredjedel av utbildningstiden skall vara lärande i arbete på en arbetsplats (s.k. LIA) och att utbildningsanordnare kan vara såväl företag som organisationer, skolor eller högskolor. KY-utbildning anordnas med statsbidrag som söks hos Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning. För tillträde till KY krävs grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Vid behandlingen förra året av förslaget om KY lade Kristdemokraterna fram ett motsvarande förslag som det nu aktuella. Deras yrkande avslogs av riksdagen. Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att ändra sitt ställningstagande.

Folkpartiets yrkande 7 bygger på föreställningen att de kortare yrkesutbildningarna inom högskolan inte skulle ha någon koppling till forskning. Utskottet vill påminna om att högskolelagen gäller fullt ut även för den yrkes tekniska högskoleutbildning som finns i dag. Så skall givetvis vara fallet också när det utvecklas fler kortare yrkesutbildningar inom högskolan. För ungdomar och andra som önskar en eftergymnasial yrkesutbildning av mer praktiskt slag, som direkt förbereder för inträde i arbetslivet och som inte har en strikt akademisk karaktär, finns alltså KY. Utskottet ser inget behov av att inrätta särskilda fackhögskolor enligt Folkpartiets modell.

Högskolans styrning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att resurstilldelningen skall grundas på studenternas val av utbildning och lärosäte, om införande av en studentpeng och om att staten inte skall detaljstyra lärosätenas verksamhet. Utskottet föreslår också avslag på yrkanden om tillkännagivanden angående betydelsen av humaniora och utbildningsbegreppet.

Jämför *reservationerna 1 (m), 4 (kd) och 3 (fp)*.

Gällande bestämmelser

Universiteten och högskolorna beslutar själva om sitt utbildningsutbud. Inom ramen för de anslagsbelopp till grundläggande utbildning som riksdagen anvisat till respektive lärosäte anger regeringen i regleringsbrev ett s.k. takbelopp som utgör det högsta belopp som respektive lärosäte kan tillgodoräkna sig för dels helårsstudenter, dels helårsprestationer. Dessa avräknas enligt en prislista som är indelad i ett antal olika utbildningsområden med olika ersätt-

ningsbelopp. Prislistan fastställs numera av regeringen men redovisas i budgetpropositionen. För flertalet lärosäten anger regeringen i regleringsbrevet också vissa särskilda åtaganden, olika för olika lärosäten. De särskilda åtagandena handlar om att lärosätet skall ge utbildning av visst slag i viss omfattning. I många fall tilldelas lärosätena vid sidan om takbeloppen medel för sådana åtaganden. I regleringsbrevet anger regeringen vidare som riktlinje ett minsta antal helårsstudenter som lärosätet bör uppnå under budgetåret. De senaste åren har regeringen också angett ett minsta antal helårsstudenter som bör uppnås inom de naturvetenskapliga och tekniska utbildningsområdena. Examinationsmål för vissa examina anges för fyraårsperioder samt som planeringsförutsättningar för den fyraårsperiod som följer efter den pågående.

Propositionen

Regeringen anser enligt propositionen *Den öppna högskolan* att den nuvarande målstyrningen för den grundläggande högskoleutbildningen i huvudsak bör bibehållas. Det innebär enligt propositionen att regeringen även för kommande budgetår anger mål såväl för politikområdet Utbildningspolitik som för verksamhetsgrenarna inom detta politikområde. Som riktlinje bör anges ett minsta antal helårsstudenter totalt för varje lärosäte. Examinationsmål bör liksom hittills anges för vissa yrkesexamina samt för magisterexamen med ämnesdjup.

Motioner

Tre partier föreslår tillkännagivanden om **högskolans styrning**.

Moderata samlingspartiet anser det grundläggande att varje student får möjlighet att själv välja vilket universitet eller högskola han eller hon vill läsa vid (mot. 2001/02:Ub546 yrk. 4). Fördelningen av medel och studieplatser skall inte göras av statsmakterna, utan ske med hänsyn till studenternas val (yrk. 9). I en övergångsperiod är en tänkbar modell att hälften av medlen följer studenten till inskrivningen, och hälften ges lärosätet vid examen, heter det i motionen. Att studenternas val skall utgöra grunden för fördelning av resurser till universitet och högskolor hävdas också i motion 2001/02:Ub229 (m).

Kristdemokraterna vill enligt motion 2001/02:Ub4 att varje högskola skall få ökade möjligheter att finna sin nisch och sin profil. Motionärerna förespråkar ökad flexibilitet i högskolans utbud och genomförande av utbildningen, ett område där besluten skall fattas av lärosätena själva. Statens viktigaste uppgifter är enligt motionärerna att vara garant för högskolesystemet som helhet, dess kvalitet och vissa grundläggande regler rörande t.ex. mångfald och jämställdhet, inte att detaljstyra de enskilda högskolornas verksamhet (yrk. 1).

Folkpartiet föreslår i tre motioner – 2001/02:Ub261, 2001/02:So637 och 2001/02:N262 – införande av en studentpeng, som skall leda till att det blir studenternas val som avgör fördelningen av platser både mellan skilda ämnen och mellan olika lärosäten (yrk. 1, 11 respektive 11 i denna del). Som ett

första steg föreslås i motion 2001/02:Ub261 att fördelningen av resurser tydligare anpassas till hur sökandetrycket vid respektive lärosäte ser ut.

I motion 2001/02:Ub255 (c) förordar motionären att högskolorna skall kunna – efter dialog med departementet – få disponera en del av de medel som blir outnyttjade på grund av bortfall av studenter till strategiska insatser, t.ex. för ökad rekrytering, utan direkta krav på prestationer i form av ökad studentantagning.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:Ub254 tillkännagivanden till regeringen om betydelsen av humaniora samt om begreppet **bildning** (yrk. 3 och 4). Utbildningspolitiken måste enligt motionärerna bygga på insikt om värdet av många olika kunskaper. Det handlar inte bara om att kunna, utan också om att förstå.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena om **högskolans styrning**.

Liknande yrkanden har behandlats av riksdagen ett flertal gånger under senare år. Utskottet anser liksom regeringen att grunddragen i det gällande resurstilldelningssystemet – som infördes efter förslag av den borgerliga regeringen 1993 – bör ligga fast. Det är nödvändigt att lärosätena i förväg vet vilka resurser de kan räkna med att disponera under budgetåret. Vidare är det viktigt att alla lärosäten – även de små och relativt nyetablerade – får ett tillräckligt studentunderlag för att kunna bygga upp lärarkompetens och andra resurser. Staten anger – med några få undantag i form av särskilda åtaganden – inte vilka utbildningar som lärosätena skall anordna eller med vilket antal platser. Systemet med ersättning i efterhand för helårsprestationer och helårsstudenter innebär att studenternas val av utbildning och lärosäte påverkar vilka resurser ett lärosäte verkligen får tillgodogöra sig. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2002 att resurserna för delar av en tidigare beslutad utbyggnad tillfälligt skall dras bort från vissa lärosäten med vikande studentefterfrågan och att medlen i stället skall användas för vissa strategiskt viktiga insatser. Utskottet anser inte att riksdagen bör göra något generellt uttalande om att lärosätena skall få disponera anvisade medel för andra ändamål än de som de anvisats för.

Utskottet föreslår också att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande angående **bildning**. I sak delar utskottet motionärernas uppfattning, men anser att det ankommer på varje lärosäte att utforma sina utbildningar på ett sådant sätt att det främjar det som motionärerna önskar. Tillkännagivanden till regeringen i enlighet med motionsyrkandena är därför inte befogade.

Högskolestyrelserna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att regeringen inte skall utse ledamöterna eller ordföranden i högskolestyrelsen.

Jämför *reservationerna 5 (m, fp) och 4 (kd)*.

Motioner

Moderata samlingspartiet och Folkpartiet föreslår i motionerna 2001/02:Ub546 respektive 2001/02:Ub261 att universitetens och högskolornas styrelser skall avpolitiseras. Moderaterna vill öka friheten för forskarna och lärarna att – enskilt eller kollegialt – råda över verksamheten (yrk. 5). Folkpartiet anser att huvudprincipen för de statliga högskolorna skall vara att studenter, forskare, lärare och personal utser sin högskolas styrelse (yrk. 24).

Kristdemokraterna anser enligt motion 2000/01:Ub24 att det förhållandet att regeringen utser ordförande i högskolestyrelserna är ett exempel på felaktig statlig centralstyrning (yrk. 2). De menar att lärosätena själva bör utse sin styrelseordförande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Yrkanden om s.k. avpolitisering av högskolestyrelserna har behandlats av riksdagen flera gånger under senare år, senast i betänkande 2000/01:UbU8 (s. 25). Kristdemokraternas yrkande om styrelseordföranden avstyrktes av utskottet senast i betänkande 1999/2000:UbU14 (s. 10). Sedermera har utredningen om högskolans ledning, som hade i uppdrag att utvärdera rektorns, styrelseordförandens och styrelsens roller, ansvarsfördelning och samarbetsformer, lagt fram sin rapport (SOU 2000:101). Utredarens förslag är att styrelsernas storlek skall minskas, men att drygt halva antalet ledamöter liksom hittills skall utses av regeringen. Regeringen gör i propositionen bedömningen att det inte behövs någon minskning av styrelsernas storlek. Genom att styrelseordförande och rektor numera har möjlighet att föreslå externa ledamöter inför regeringens beslut har lärosätena fått ett visst inflytande när de externa ledamöterna utses, framhåller regeringen. Utskottet har inte fått anledning att ändra sitt ställningstagande i denna fråga.

Tillvaratagande av utländska akademikers kompetens

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen, med hänvisning till det som sägs i propositionen, skall avslå motionsyrkanden om kompletterande utbildningar för utländska akademiker, bl.a. i svenska. Ett motionsyrkande om att Högskoleverket skall ansvara för information och uppföljning till arbetsmarknaden av utländska akademiker avstyrks också.

Jämför reservationerna 1 (m) och 2 (c).

Propositionen

I propositionen *Den öppna högskolan* konstaterar regeringen att närmare en miljon invånare i Sverige är födda utomlands, och att utbildningsnivån hos dessa invånare generellt sett är hög. Ett antal insatser som har gjorts av olika myndigheter och andra aktörer för att ta till vara utländska akademikers kompetens beskrivs.

Regeringen understryker vikten av att den som har en utländsk akademisk utbildning inte blir tvingad att här i landet genomgå en ny fullständig utbildning inom samma område enbart därför att hon eller han inte uppfyller de formella behörighetsvillkor som är definierade i svenska termer. Det är viktigt att en sådan persons reella kompetens beaktas. Regeringen anser det också viktigt att kurser i svenska språket för personer med utländsk högskoleutbildning anpassas direkt till yrkeslivet. Statens skolverk har fått i uppdrag att i samråd med Högskoleverket och Svenska Kommunförbundet undersöka de praktiska möjligheterna att ge högutbildade invandrare även sfi (svenskundervisning för invandrare) i högskolemiljö. Universitet och högskolor bör enligt regeringen samverka kring anordnande av kompletteringsutbildningar för invandrare med utländsk akademisk utbildning. För sådana utbildningar har regeringen i budgetförslaget för 2002 avsatt 10 miljoner kronor under anslaget 25:73 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* Regeringen skriver också att Högskoleverket bör få i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter kartlägga, analysera och följa upp antagningen av utländska akademiker till kompletterande utbildning samt innehållet i dessa utbildningar.

Motioner

Enligt Moderata samlingspartiet i motion 2001/02:A391 måste alla invandrare som så önskar ges möjligheter att komplettera sina tidigare kunskaper. Det kan enligt motionärerna gälla språkkunskaper i svenska eller engelska respektive yrkeskunskaper inom exempelvis IT, elektronik och medicin. Formerna för validering av utländska utbildningar måste ses över och bli mer flexibla och trovärdiga (yrk. 9). I sin motion 2001/02:Ub533 skriver Moderaterna att det krävs ett mycket mer aktivt arbete på individnivå för att så snabbt som

möjligt verifiera kunskaperna hos dem som flyttar hit. Det måste göras möjligt att snabbt komplettera eventuella brister eller skillnader i förhållande till svenska examina, och snabbt komma in på arbetsmarknaden, heter det i motionen (yrk. 2).

Kristdemokraterna föreslår i motion 2001/02:Sf399 att sfi-undervisning skall förekomma på flera olika nivåer och att det bör finnas möjlighet att läsa sfi på högskolenivå (yrk. 29).

Centerpartiet skriver i motion 2001/02:Ub2 att regeringens förslag om en särskild satsning för att anordna kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning är viktig, men att dessa personer även bör erbjudas kvalificerad språkundervisning i svenska och fackspråk (yrk. 5).

I motion 2001/02:Ub494 (s) sägs att utbudet av kompletterande utbildningar bör vara oavhängigt av de konjunkturberoende arbetsmarknadsanslagen. Högskolor och universitet bör inom ramen för sin ordinarie verksamhet erbjuda kompletterande utbildning för personer med utländsk examen.

Enligt motion 2001/02:Ub241 (m) bör det uppdras åt Högskoleverket att ta hand om informations- och uppföljningsansvaret till arbetsmarknaden om människor med utländska examina (yrk. 2) och att upprätta en förteckning över utländska utbildningar och deras närmaste svenska motsvarighet (yrk. 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena om tillkännagivanden.

Enligt utskottets uppfattning är Moderaternas, Kristdemokraternas och Centerpartiets yrkanden liksom den socialdemokratiska motionen i huvudsak tillgodosedda med det som redan görs eller som regeringen planerar enligt propositionen.

Som nyss nämnts avser regeringen att ge Högskoleverket i uppdrag att kartlägga, analysera och följa upp antagningen av utländska akademiker till kompletterande utbildningar samt innehållet i dessa utbildningar. Det uppdrag som begärs i motion 2001/02:Ub241 är betydligt vidare. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom motionärens förslag.

Ökad internationell rörlighet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om vikten av internationalisering, om Bolognaprocessen och om EU:s arbete på utbildningsområdet.

Jämför *reservationerna 1 (m.), 4 (kd), 2 (c) och 3 (fp)*.

Propositionen

I propositionen *Den öppna högskolan* understryker regeringen vikten av lärosätenas engagemang i olika slags internationella samarbeten och betydelsen av att **den internationella rörligheten ökar** inom alla områden.

Regeringen noterar att det inom ramen för Erasmus inom EU:s Sokrates-program har skett en glädjande ökning av antalet inresande studenter, men att antalet utresande studenter har minskat något. Regeringen avser att låta genomföra en noggrann analys av orsakerna till det senare i syfte att vidta åtgärder för att främja en ökning av antalet utresande studenter. En viss ökning har också skett av antalet lärare som utnyttjar Erasmus för att under en period undervisa utomlands. Dock är det enligt regeringen fortfarande alltför få lärare som utnyttjar möjligheten, och regeringen avser därför att låta analysera även orsakerna till detta för att kunna avskaffa de hinder som kan finnas.

En annan åtgärd som skall bidra till att öka den internationella rörligheten bland studenter är att införa ett s.k. Diploma Supplement till examensbevisen. Detta är något som Sverige har åtagit sig att främja i och med att regeringen i augusti 2001 ratificerade Lissabonkonventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen inom ramen för Europarådet och Unesco. Regeringen avser att besluta om att det till examensbevis som utfärdas efter den 1 januari 2003 skall fogas en bilaga som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet. Bilagan skall utfärdas automatiskt samtidigt med examensbeviset. Så långt som möjligt skall bilagan innehålla ECTS-uppgifter (ECTS=European Credit Transfer System). Genom denna åtgärd skall det bli lättare för studenter att få sin utländska utbildning tillgodoräknad fullt ut i hemlandet eller ett annat land, antingen det gäller fortsatta studier eller att få tillträde till arbetsmarknaden.

Regeringen tar också upp den s.k. Bolognadeklarationen, som 29 länder undertecknade år 1999 och som gäller en fortsatt utveckling av det europeiska samarbetet inom högre utbildning, framför allt för att främja studenternas rörlighet mellan de europeiska utbildningssystemen och på arbetsmarknaden. Det uppdrag regeringen år 2000 gav Högskoleverket att kartlägga användningen av Diploma Supplement och ECTS ingår i arbetet med att följa upp Bolognadeklarationen. Regeringen avser att som nästa åtgärd se över den svenska examensordningen, även om denna enligt regeringen redan ligger väl i linje med intentionerna i Bolognadeklarationen.

Motioner och utskottets ställningstagande

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:Ub546 ett tillkännagivande om vikten av en internationalisering av universitet och högskolor i Sverige (yrk. 3). De måste kunna erbjuda utbildningar som står sig i ett allt mer globaliserat utbildningssamarbete. Fler alternativ, både inom och utanför landets gränser, ökar möjligheterna för var och en att ta till vara sin begåvning. Det gäller inte minst tillgången till kompetensutveckling, pedagogisk träning och ledarskapsutbildning för de anställda inom universitetsvärlden. Det är enligt motionärerna också nödvändigt att lärosätena arbetar för att bli en internationellt attraktiv studiemiljö som drar till sig begåvade personer och inte släpper dem ifrån sig (yrk. 6). När det gäller Bolognaprocessen framhåller motionärerna att en europeisk examensordning är en god idé, förutsatt att den arbetas fram underifrån, bygger på frivillighet och inte innebär att nationella examina tas bort (yrk. 7).

Kristdemokraterna begär i motion 2001/02:Ub4 ett tillkännagivande om internationaliseringens konsekvenser (yrk. 10). EU:s insatser på utbildningsområdet bör begränsas till att främja rörlighet och utbyte, inte utvecklas till att harmonisera utbildningssystemen. De nya kontaktnäten med öst- och central-europeiska länder bör utvecklas och utbytesprogram med länder utanför Europa främjas.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena, som enligt utskottets mening i huvudsak är tillgodosedda. Universitet och högskolor har i regleringsbrev för 2001 ålagt att erbjuda internationellt attraktiva utbildningar. Ett mycket omfattande system för kvalitetssäkring av högskoleutbildningen inom alla områden har nyligen satts i gång. Pedagogisk utbildning skall nu anordnas för alla som undervisar inom högskolan och bli ett villkor för tillsvidareanställning som lärare. Rådet för högskoleutbildning kommer att få i uppdrag att anordna kompetensutveckling för personer med strategiska positioner för pedagogisk utveckling inom lärosätena. Av propositionen framgår det att regeringen avser att se över den svenska examensordningen, inte att avskaffa den.

Centerpartiet anser det enligt motion 2001/02:Ub2 viktigt att utbildningsbevis och examina har ett tydligt och väl känt meritvärde såväl på den nationella som den internationella arbetsmarknaden. Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av instrumenten för meritvärdering (yrk. 8). Vidare bör postdoktoral tjänstgöring utomlands uppmuntras, och därför behövs en översyn av de regler som berör sådan verksamhet. Motionärerna påpekar att den som inte har fast anställning i Sverige riskerar att hamna utanför svenska socialförsäkringssystem, om vistelsen utomlands är längre än 52 veckor (yrk. 12). I sin motion 2001/02:Ub322 efterlyser Centerpartiet förslag om ett valideringssystem för eftergymnasiala utbildningar (yrk. 15).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Ett flertal av de åtgärder som aviseras i propositionen kommer att kunna bidra till att svårigheterna att få sin utbildning i ett land rätt värderad i ett annat minskar. Till dessa hör införandet av Diploma Supplement, skyldighet-

en för lärosätena att pröva sökandes reella behörighet och den sedan länge gällande rätten att för en examen tillgodoräkna sig utbildning som förvärvats i annan ordning än svensk högskoleutbildning – en rätt som är förenad med möjlighet att överklaga ett negativt beslut av lärosätet.

När det gäller internationell postdoktoral verksamhet noterar utskottet att Regeringsrätten i ett beslut sommaren 2001 har slagit fast att postdoc-vistelse utomlands med stipendium skall räknas som överhoppningsbar tid vid tillämpning av reglerna för ersättning från arbetslöshetskassa.

Folkpartiet anser enligt motion 2001/02:Ub261 att det är angeläget med fler utländska studenter vid svenska lärosäten. För detta behövs fler utbildningar där huvudspråket inte är svenska, och rekryteringen av lärare från andra länder måste förbättras (yrk. 12). Motionärerna anser också att det bör inrättas en ny internationellt jämförbar masterexamen.

Även motion 2001/02:Ub300 (kd) tar upp behovet av benämningen Masters degree, som enligt motionärerna skulle underlätta för studenterna att röra sig internationellt.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena. Utbudet av kurser och program på engelska i den svenska högskolan har ökat markant, vilket utskottet liksom regeringen ser som en riktig och positiv utveckling. Utskottet delar också regeringens bedömning att det är angeläget att lärosätena i ökad utsträckning använder sig av möjligheten att rekrytera gästlärare, både inom och utom utbytesprogram. Yrkandena om masterexamen är enligt utskottets mening tillgodosedda genom att regeringen nu har meddelat att den avser att införa en ny inriktning inom magisterexamen, kallad magisterexamen med ämnesbredd. Regeringen anser att en engelskspråkig benämning inte bör användas i den svenska examensordningen, men att det däremot är lämpligt att den svenska magisterexamen kan översättas till Master of... Utskottet delar denna uppfattning. Det ankommer på lärosätena att i samråd med Högskoleverket ange engelsk översättning av olika examina.

I motion 2001/02:Ub241 (m) begär motionären ett tillkännagivande om att det skall införas en fungerande form av Diploma Supplement (yrk. 1).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet, som är tillgodosett med vad regeringen aviserar i propositionen.

Motionerna 2001/02:N218 (fp) och 2001/02:A390 (m) tar upp behovet av att undanröja hinder för rörlighet över Öresund. Motionärerna begär tillkännagivanden till regeringen om detta.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena. Det är angeläget att hinder identifieras och undanröjs och att studier t.ex. inom Öresundsuniversitetet underlättas. Ett omfattande arbete pågår också för att göra detta, både inom Regeringskansliet och inom ramen för Nordiska rådet.

Försäljning av utbildning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att riksdagen skall avslå ett motionsyrkande om att universitet och högskolor bör få sälja utbildning till studenter från länder utanför EU.

Jämför *reservation 4 (kd)*.

Motionen och utskottets ställningstagande

Kristdemokraterna anser att det är orimligt att ett litet land som Sverige inte tar emot sin del av det kapital som flödar på den internationella utbildningsmarknaden. Genom att sälja utbildning till studenter från andra länder skulle de svenska lärosätena kunna få resurser att höja kvaliteten i sin verksamhet (mot. 2001/02:Ub4 yrk. 12).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet. Såväl grundläggande högskoleutbildning som forskarutbildning vid de svenska universiteten och högskolorna är avgiftsfri – något som numera är fastlagt i högskoleförordningen (1993:100, 1 kap. 10 §). Liksom regeringen i propositionen *Den öppna högskolan* anser utskottet att denna ordning bör bestå. Det är svårt att bedöma effekterna för studenter och lärosäten, om man skulle få en kategori studenter som betalade avgift för utbildningen, medan flertalet studenter fick utbildningen gratis. En administrativ apparat skulle behöva byggas upp för att handha uppbörden av avgifter och utdelningen av de stipendier som skulle behöva finnas för att förhindra att avgiftsbeläggningen gör den svenska högskolan oåtkomlig för studenter från länder med svagare ekonomi. Våra nordiska grannländer och Tyskland, som inte har infört avgifter för utländska studenter, skulle sannolikt komma att bli mer attraktiva alternativ än Sverige för presumtiva studenter från länderna utanför EU, något som skulle kunna motverka syftet att öka andelen utländska studenter i Sverige.

Det finns redan möjlighet för lärosätena att åta sig uppdragsutbildning även för beställare i utlandet. Uppdragsutbildning ligger vid sidan av den grundläggande högskoleutbildningen och forskarutbildningen och genomförs mot avgift. Regeringen aviserar i propositionen en ändring av villkoren för uppdragsutbildning, nämligen att lärosätena skall få åta sig uppdrag från beställare utanför EES-området utan att behöva begära tillstånd av regeringen.

Riksdagens revisorers förslag

Efter att ha genomfört fyra granskningar, som redovisats i var sin delrapport, har Riksdagens revisorer i januari 2001 lagt fram förslag till riksdagen (förs. 2000/01:RR10). Med anledning av förslaget väcktes en motion, 2000/01:Ub24 av Kristdemokraterna. Utskottet behandlar i det följande revisorernas förslag, ett av yrkandena i följdmotionen (de övriga har behandlats tidigare i

detta betänkande) samt två motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2001.

Redovisning av grundutbildningens kostnader

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att regeringen redan har tagit initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens kostnader och avstyrker därför revisorernas förslag om att riksdagen skall uppmana regeringen till detta.

Revisorernas förslag

Revisorerna har vid sin granskning funnit att en kostnadsbaserad redovisning vid universitet och högskolor endast förekommer undantagsvis. I huvudsak är den ekonomiska redovisningen vid lärosätena baserad på en schablonmässig fördelning av anslag för gemensamma och indirekta kostnader, medan undervisningsdelen blir en restpost. Det saknas en per capita-baserad redovisning, vilket gör att redovisade kostnader inte kan relateras till tilldelade medel. En rättvisande kostnadsredovisning behövs för att kunna ställas mot tilldelade resurser och bilda underlag för dialog mellan lärosätena och regeringen inför statsmakternas beslut om medelstillelse och utökade utbildningsuppdrag.

Revisorerna föreslår att riksdagen skall begära att regeringen tar initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens kostnader i enlighet med vad revisorerna anfört (punkt 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår förslaget, eftersom regeringen redan har tagit sådana initiativ.

Att myndigheterna kan redovisa sina kostnader på ett adekvat sätt gentemot både statsmakterna och samhället i övrigt är viktigt för den öppenhet som skall präglade svensk offentlig förvaltning. I regleringsbrev för år 2000 gav regeringen fyra lärosäten i uppdrag att ingå i en försöksverksamhet med att redovisa nyckeltal avseende grundutbildningen. Fyra andra lärosäten fick motsvarande uppdrag när det gäller forskarutbildningen. Redovisningarna för båda uppdragen inkom till Utbildningsdepartementet i maj 2001. I propositionen *Den öppna högskolan* konstaterar regeringen att det fortfarande saknas nyckeltal som möjliggör för regeringen att ställa kostnader i förhållande till mål och resultat och att regeringen avser att senare återkomma till detta (s. 137). Utskottet, som anser att arbetet med att få fram sådana nyckeltal bör påbörjas snarast, konstaterar med tillfredsställelse att regeringen redan i november ordnar ett seminarium för att diskutera saken.

Grundutbildningens högskolemässiga kvalitet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker revisorernas förslag att riksdagen skall begära att regeringen initierar åtgärder, bl.a. överväger högskolelagens formuleringar om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, för att främja grundutbildningens högskolemässiga kvalitet. Ett motionsyrkande om definition av begreppet högskola avstyrks också.

Jämför *reservation 4 (kd)*.

Revisorernas förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen skall begära att regeringen initierar åtgärder för att främja grundutbildningens högskolemässiga kvalitet samt redovisar resultatet till riksdagen (punkt 2). Som ett komplement till Högskoleverkets nationella kontroll bör enligt revisorerna lokala system utvecklas för att internt kontrollera och utåt redovisa utbildningens högskolemässighet. Regeringen bör överväga hur högskolelagens krav på grundutbildningen kan förtydligas, både i fråga om vetenskaplig grund och forskningsanknytning och i fråga om beprövad erfarenhet. Regeringen bör också ta initiativ till att utveckla enhetliga mått för att beräkna den tid studenterna möter en lärare i olika situationer.

Motionen

Kristdemokraterna hävdar i motion 2000/01:Ub24 att innan det är möjligt att skapa de lokala redovisningssystem som revisorerna efterfrågar måste det tas fram gemensamma definitioner för vad *högskolemässighet*, och i förlängningen vad *högskola* innebär (yrk. 1, motionärernas kursiveringar). Högskolelagen är mycket vag på denna punkt, anser motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen skall avslå revisorernas förslag och motionsyrkandet.

Det pågår inom högskolesystemet en livlig debatt om innebörden av högskolemässighet. Det omfattande program för kvalitetsutvärdering av all grundläggande högskoleutbildning som Högskoleverket genomför enligt uppdrag från regeringen ger enligt utskottets bedömning goda förutsättningar för att debatten om högskolemässighetens innebörd kommer att fortsätta. Detta anser utskottet vara angeläget.

Redovisning av grundutbildningens resultat

Utskottets förslag i korthet

Utskottet har erfarit att regeringen planerar en analys av avhoppet från högskoleutbildning. Med hänvisning till detta avstyrks revisorernas förslag att regeringen skall uppmanas att ta initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens resultat.

Revisorernas förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen skall begära att regeringen tar initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens resultat (punkt 3). Vid sin granskning har revisorerna funnit att det av nuvarande redovisning inte framgår vilken utbildning som har genomförts på olika nivåer och inom olika ämnesområden. Orsakerna till att antalet examina inte har ökat i takt med ökningen av antalet helårsprestationer har inte närmare analyserats. Andelen uttagna examina är exempelvis extremt låg för högskoleingenjörer, en utbildning där antalet studenter har ökat kraftigt i enlighet med regeringens önskemål. Kunskapen om utbildningens effekter i samhället är bristfällig. Revisorerna vill också att regeringen får i uppdrag att ta initiativ till en grundlig översyn av reglerna för antagning till högskoleutbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår revisorernas förslag.

I propositionen *Den öppna högskolan* aviserar regeringen förändringar av systemet med standardbehörigheter och en översyn av reglerna för urval, alltså regler av stor betydelse för antagningen. Utskottet delar regeringens bedömning i propositionen att det är viktigt att tillträdesreglerna, dvs. reglerna om grundläggande behörighet, särskild behörighet, meritvärdering och urval betraktas i ett sammanhang (s. 54). Revisorernas förslag i denna del är enligt utskottets mening tillgodosett.

Utskottet anser att det finns god anledning att intressera sig för grundutbildningens resultat. Det är viktigt att resultaten kan betraktas tillsammans med kostnaderna. De uppdrag som regeringen har givit vissa högskolor när det gäller nyckeltal kan väntas öka möjligheterna att göra detta. Regeringen har i regleringsbrev begärt att lärosätena skall redovisa och kommentera de helårsprestationer studenterna har uppnått och de examina de har avlagt. Högskoleverket ger i sin årsrapport också uppgifter om resultaten, i den senaste rapporten också utbildningsresultat för dem som inte avlägger examen. Hur många som hoppar av från utbildningen, vart de då tar vägen och om avhoppet är definitiva är emellertid frågor som behöver en bättre bevakning än vad som hittills har förekommit. Utskottet har från Utbildningsdepartementet erfarit att styrelsen för det konsortium som har hand om LADOK-systemet (Lokalt ADB-baserat studiedokumentationssystem) har uppdragit åt en arbetsgrupp att ta fram ett verktyg som skall göra det möjligt att kartlägga

hur kullar av studenter genomför sin utbildning. Det är planerat att verktyget skall tas fram under år 2002. När detta har skett kan regeringen gå vidare med analyser av det slag som revisorerna och utskottet anser viktiga. Det är därför inte nödvändigt att riksdagen gör något tillkännagivande till regeringen i enlighet med revisoreernas förslag.

Högskoleverkets roll

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker revisoreernas förslag att regeringen skall klargöra Högskoleverkets roll och från den avföra rena främjandeuppgifter. Motionsyrkanden om en renodling av verkets roll och inrättande av ett oberoende kvalitetsinstitut avstyrks också.

Jämför *reservation 3 (fp)*.

Revisorernas förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen skall begära att regeringen klargör Högskoleverkets roll i enlighet med vad revisorerna har anfört (punkt 4).

Enligt revisorerna finns det oklarheter kring Högskoleverkets roll och uppdrag. När verket bildades var det för att svara för nationella intressen i en decentraliserad högskolesektor, men regeringen har i instruktionen för verket inte klargjort vad dessa uppgifter innebär. Dessutom försvårar regeringen Högskoleverkets egen planering genom att löpande lägga ut olika uppdrag på verket. Bland Högskoleverkets intressenter finns en uppfattning att det råder en oklar ansvarsfördelning mellan verkets ställningstaganden och bedömningar på den politiska nivån, något som revisorerna finner allvarligt. De vill att regeringen skall överväga hur Högskoleverkets mandat och uppdrag gentemot den politiska nivån och gentemot högskolans övriga intressenter kan klargöras.

Tillsyn och kontroll, uppföljning och utvärdering samt olika former av kvalitetsprövning bör enligt revisorerna vara kärnan i verkets uppgifter. I ett framgångsrikt arbete med dessa uppgifter finns väsentliga främjandaspekter. Uppgifter som främst bör omprövas är bl.a. regeringens stöd- och utvecklingsinsatser samt Rådet för högskoleutbildning.

Motionen

Folkpartiet föreslår i motion 2001/02:Ub261 en renodling av Högskoleverkets roll (yrk. 7). Den skall vara att svara för ren myndighetsutövning, vilket bl.a. innebär att verket skall kontrollera att bestämmelser uppfylls. Verket skall t.ex. kunna dra in examensrättigheter från lärosäten som inte upprätthåller kvalitetskraven. Utvärderingen av lärosätenas förmåga att bedriva en högkvalitativ utbildning måste utövas av andra institutioner, vilkas arbete inte riskerar att politiseras, heter det i motionen. Kvalitetsgranskningen bör brytas ut ur Högskoleverket och läggas på ett oberoende kvalitetsinstitut, som bör bestå

av representanter för ämnesområden, discipliner och vetenskapliga tidskrifter (yrk. 8).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår revisorernas förslag och motionsyrkandena.

Inom Högskoleverket är det i första hand Rådet för högskoleutbildning som är bärare av den renodlade främjanderollen. Som redovisats tidigare i detta betänkande aviserar regeringen i propositionen *Den öppna högskolan* en förändrad ställning för Rådet, med större självständighet i förhållande till Högskoleverket i övrigt. Liksom revisorerna konstaterar utskottet vidare att det ligger en väsentlig främjandeaspekt i Högskoleverkets tillsyn, uppföljning och utvärdering.

Med anledning av vad Folkpartiet skriver om politisering vill utskottet framhålla att Högskoleverkets utvärderingar utförs av högt kvalificerade experter inom respektive område. I stor utsträckning hämtas dessa experter från andra länder än Sverige.

Holdingbolag vid universitet och högskolor, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om principer för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor. I detta ligger att även andra lärosäten än de som i dag har holdingbolag skall få möjlighet att bilda sådana bolag. Vidare skall föremålet för holdingbolagens verksamhet kunna utvidgas så att det skall vara möjligt att bilda och inneha dotterbolag som förmedlar uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor. Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om avslag på regeringens förslag, om andra riktlinjer för holdingbolagen m.m. och om reglerna för lärares rätt till uppfinningar som gjorts i anställning vid universitet eller högskola.

Jämför *reservationerna 4 (kd), 2(c) och 3 (fp)*.

Propositionen

I propositionen *FoU och samverkan i innovationssystemet* (prop. 2001/02:2), punkt 2, föreslår regeringen principer för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor.

Holdingbolag finns nu vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm, Umeå och Linköping, Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Högskolan i Halmstad och Sveriges lantbruksuniversitet.

Regeringen gör bedömningen att holdingbolagen har goda förutsättningar att fortsätta att utvecklas mot att kunna stödja både kommersialisering av forskningsresultat och samverkan mellan forskare och befintliga företag. Regeringen anser därför att även andra universitet och högskolor än de som nu har holdingbolag skall kunna bilda sådana. En myndighet får inte utan regeringens medgivande använda statens medel för att bilda bolag. Regeringen kommer att ta ställning till ansökan om att bilda holdingbolag i varje enskilt fall. I budgetpropositionen för 2002 har regeringen under anslaget 25:73 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* beräknat 5 miljoner kronor vardera respektive vardera till Karlstads universitet, Högskolan i Borås och Högskolan Kristianstad för att bilda holdingbolag.

En förutsättning för holdingbolagen är att verksamheten är avgränsad på ett sådant sätt att universitetens och högskolornas grundläggande verksamhet inte hämmas genom bolagsbildningen. Regeringen anger vidare att staten bör vara ensam ägare till holdingbolagen och att ändringar i bolagsordningen bör kräva regeringens medgivande i varje enskilt fall.

Översyn av bolagsordningarna bör, enligt regeringen, genomföras för att göra det möjligt för såväl befintliga som nya holdingbolag dels att öka det egna kapitalet, dels att bilda dotterbolag som skall kunna förmedla uppdragsutbildning.

Lärare vid universitet och högskolor har rättigheterna till de uppfinningar som de gör inom ramen för sin anställning, det s.k. lärarundantaget. Regeringen betonar att forskningsresultat i högre utsträckning än hittills bör leda till kommersialisering. En tänkbar åtgärd är t.ex. att lärare måste underrätta arbetsgivaren om uppfinningar som gjorts inom ramen för anställningen. En sådan förändring av lagstiftningen måste dock beredas ytterligare med berörda myndigheter och organisationer innan ett slutligt ställningstagande görs. Även andra frågor rörande kommersialisering av forskningsresultat, bl.a. sekretessfrågan, behöver klargöras. Regeringen avser därför att återkomma i saken.

Motioner

Folkpartiet föreslår i motion 2001/02:N10 att riksdagen avslår regeringens förslag om principer för bildande av **holdingbolag** (yrk. 1). Universitet och högskolor kan utan bolag samverka med näringslivet när det gäller att omsätta forskning i nya produkter och tjänster. En ökad akademisk bolagsflora kan medföra att uppdragsutbildningen mycket kraftigt växer i omfång, vilket skulle kunna leda till att den ordinarie utbildningen trängs tillbaka och det fria kunskapsförmedlandet hotas.

I motion 2001/02:N9 (kd) föreslås avslag på regeringens förslag om principerna för bildande av holdingbolag och att riksdagen skall ge regeringen till känna vissa riktlinjer för bolagsbildning (yrk. 3 och 4). Motionärerna betonar att tydliga förutsättningar måste anges för verksamheten, om bolagisering av uppdragsutbildningen skall tillåtas. Dotterbolagen skall inte få bedriva uppdragsutbildning i egen regi, och uppdragsutbildning skall endast få köpas av

annan än enskild. Regeringen har lovat återkomma i bl.a. sekretessfrågan. Det räcker inte, även andra frågor måste belysas och få svar, anser motionärerna.

Enligt motion 2001/02:Ub376 (v) är det viktigt att sådan väsentlig forskning som stamcellsforskningen behålls inom den offentliga finansieringen och insynen. Därför bör en reglering av sponsring och bolagsbildning övervägas när det gäller avancerad medicinsk forskning.

Motion 2001/06:Ub386 (kd) behandlar **det externa forskningskapitalets vinster** i förhållande till insatt kapital. Motionären framhåller att det är mycket positivt för såväl läkemedelsindustrin som ett universitetssjukhus att tillsammans forska fram bra läkemedel. Det kan dock, enligt motionären, ifrågasättas om universitetssjukhuset inte skall kunna tillgodogöra sig något av vinsten för sina insatser.

Två motionsyrkanden tar upp det s.k. **lärarundantaget**, dvs. den rätt som lärare vid universitet och högskolor har till uppfinningar som de gör inom ramen för sin anställning.

Motion 2001/02:N9 (kd) menar att frågan om kommersialisering av uppfinningar måste utredas och att ett tydligt regelverk måste till för att rättstryggheten skall upprätthållas (yrk. 14). Frågor som särskilt bör ses över är elevernas rättigheter och delaktighet i patent, utomstående uppfinnarens rättighet till eget patent när han eller hon begärt hjälp med vidareutveckling av en idé, ersättning och royalties samt sekretessen.

I motion 2001/02:N263 (c) sägs att forskare inom universitet och högskolor i högre grad måste vara beredda att avstå delar av rättigheterna till sina forskningsresultat till universitetet eller högskolan där forskningen bedrivits, om forskaren själv inte har intresse av att kommersialisera sina forskningsresultat (yrk. 8). Därigenom skulle, menar motionärerna, incitamenten öka för såväl forskare som universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultaten.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen bör, enligt utskottets mening, godkänna vad regeringen föreslår om principerna för bildande av **holdingbolag** knutna till universitet och högskolor.

De elva holdingbolag som nu är knutna till olika universitet och högskolor tillkom 1994 och 1995. Enligt bolagsordningen skall holdingbolagen äga, försälja och förvalta aktier och andelar i hel- eller delägda projekt/tjänstebolag, vars syfte skall vara att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete syftande till kommersiell exploatering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid det berörda lärosätet samt bedriva annan därmed förenlig verksamhet.

Holdingbolagen har visat sig vara ett verksamt hjälpmedel för universitet och högskolor när det gäller samverkan med näringslivet. Utskottet gör, i likhet med regeringen, bedömningen att holdingbolagen har goda förutsättningar att fortsätta att utvecklas mot att kunna stödja både kommersialisering av forskningsresultat och samverkan mellan forskare och befintliga företag.

Även andra lärosäten än de som nu har holdingbolag bör därför kunna bilda sådana. Liksom hittills skall det dock krävas regeringens medgivande för att få bilda holdingbolag. En myndighet får heller inte utan regeringens medgivande använda statliga medel för att bilda bolag.

Uppdragsutbildningen inom universitet och högskolor ökar, men har dock fortfarande en relativt begränsad omfattning. Utskottet instämmer med regeringen i fråga om vikten av att det skapas en sammanhållen funktion som har insikt i och överblick över all uppdragsutbildning inom respektive lärosäte. Högskolans ledning får därigenom större möjlighet att styra och utveckla uppdragsutbildningen. I likhet med regeringen anser utskottet att holdingbolagen därför skall kunna bilda dotterbolag som får i uppdrag att förmedla uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2001/02:N10 yrkande 1 om avslag på regeringens förslag och 2001/02:N9 yrkandena 3 och 4 om avslag på regeringens förslag och om vissa riktlinjer för holdingbolag, bl.a. avseende uppdragsutbildning. Som grund för regeringens förslag ligger bl.a. en översyn av holdingbolagen som Riksrevisionsverket (RRV) har gjort på regeringens uppdrag. RRV:s bedömning är att holdingbolagsmodellen ger lärosätena bättre möjligheter att utveckla arbetet med den tredje uppgiften, samverkan, eftersom denna verksamhet annars har svårt att konkurrera om resurserna med huvuduppgifterna utbildning och forskning. Beträffande uppdragsutbildning framhåller regeringen i propositionen att dotterbolagen inte skall få bedriva uppdragsutbildning i egen regi, att uppdragsutbildning endast skall få köpas av annan än enskild och att uppdragsutbildning inte får inverka negativt på den grundläggande högskoleutbildningen.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår motion 2001/02:Ub376. Motionärerna framhåller att det är viktigt att sådan väsentlig forskning som stamcellsforskningen behålls inom den offentliga finansieringen och insynen. Holdingbolagen är, och kommer även i fortsättningen att vara, i sin helhet ägda av respektive lärosäte, där man således kommer att ha full insyn i verksamheten.

Utskottet anser att riksdagen också bör avslå motion 2001/02:Ub386 om **vinst på externt forskningskapital** i verksamhet vid universitetssjukhus. Sjukhusen har inte staten som huvudman.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår de två motionsyrkandena – 2001/02:N9 yrkande 14 och 2001/02:N263 yrkande 8 – om det s.k. **lärarundantaget**, dvs. den rätt lärare vid universitet och högskolor har till uppfinningar som de gör inom ramen för sin anställning. Som regeringen framhåller i propositionen måste förändringar i fråga om lärarundantaget beredas ytterligare med berörda myndigheter och organisationer innan ett slutligt ställningstagande görs.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering, m.m. (punkterna 1, 2, 3, 5, 7, 11, 16, 17, 19 och 20) – m

av Beatrice Ask (m), Tomas Högström (m), Per Bill (m) och Catharina Elmsäter-Svärd (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 1, 2, 3, 5, 7, 11, 16, 17, 19 och 20 borde ha följande lydelse:

1. Lagreglering av universitets och högskolors ansvar för rekrytering, m.m. – m

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) såvitt avser 1 kap. 5 §. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del och avslår i denna del punkt 1 i regeringens förslag i proposition 2001/02:15.

2. Basår och collegeutbildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub3 yrkande 3 och delvis motionerna 2001/02:Ub1 yrkande 1 och 2001/02:Ub499 samt avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 14 och 15, 2001/02:Ub5 yrkande 3 och 2001/02:Ub261 yrkande 6.

3. Åtgärder i övrigt för att förbättra rekryteringen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub546 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:Ub325 yrkandena 4 och 5, 2001/02:Ub359 och 2001/02:Ub526.

5. Riktlinjer för behörighet och urval

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub3 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:Ub546 yrkande 1, bifaller delvis motion 2001/02:Ub261 yrkande 4 och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub4 yrkande 7, 2001/02:Ub5 yrkande 1, 2001/02:Ub283, 2001/02:Ub319 och 2001/02:Ub447 yrkande 14.

7. Betygssättningen i gymnasieskolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub233 yrkande 22 och delvis motion 2001/02:Ub321 yrkandena 1 och 2.

11. Mål för grundläggande högskoleutbildning

Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2001/02:15 till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) såvitt avser 1 kap. 9 §. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del och avslår i denna del punkt 1 i regeringens förslag.

16. Högskolans styrning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub229 och 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkande 1, 2001/02:So637 yrkande 11 och 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del samt avslår motion 2001/02:Ub255.

17. Bildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub254 yrkandena 3 och 4.

19. Utländska akademiker

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub533 yrkande 2 och 2001/02:A391 yrkande 9, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 5 och 2001/02:Ub494 samt avslår motionerna 2001/02:Ub241 yrkandena 2 och 3 och 2001/02:Sf399 yrkande 29.

20. Ökad internationell rörlighet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub546 yrkandena 3, 6 och 7 samt avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 8 och 12, 2001/02:Ub4 yrkande 10, 2001/02:Ub241 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13, 2001/02:Ub300, 2001/02:Ub322 yrkande 15, 2001/02:N218 yrkande 6 och 2001/02:A390 yrkande 5.

Ställningstagande

Ett grundläggande tema i de moderata motionerna är att minska statens centralstyrning och öka de enskilda lärosätenas möjligheter till självstyre. Oavsett om det gäller rekryteringskampanjer, antagningsregler, krav på högskolepedagogisk utbildning för lektor m.fl. eller andra insatser anser vi att besluten ofta bäst tas på lokal nivå. Profilerings och institutionell konkurrens bidrar till ökad mångfald och valfrihet. Det är således en farlig väg att ständigt ålägga lärosätena nya uppgifter. Viktigare än rekryteringskampanjer är att den utbildning som ges håller hög kvalitet och kan motsvara den satsning som akademisk utbildning innebär för den enskilde och samhället. Vi anser att den föreslagna **lagregleringen av universitets och högskolors ansvar för rekrytering** inte bör komma till stånd. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till ändring i högskolelagen när det gäller 1 kap. 5 § och således bifalla motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del.

En breddad **basårutbildning och collegeutbildning** ser vid första anblicken ut som steg åt rätt håll. Denna gymnasifiering av den högre utbildningen innebär emellertid att många studenter tvingas ta studielån för att skaffa sig kunskaper som de borde ha haft möjligheter att skaffa sig under sina gymnasiestudier. Collegeutbildningen, som rätt utformad kan bli en bra utbildning för många, riskerar nu att bli ett tvångssamarbete mellan komvux och högskolan, något som knappast främjar utbildningens kvalitet. Högskolan bör enligt vår mening samarbeta även med folkhögskolan. Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening det vi här har anfört och därmed bifalla motion 2001/02:Ub3 yrkande 3 och delvis motionerna 2001/02:Ub1 yrkande 1 och 2001/02:Ub499.

För att bredda rekryteringen behövs i övrigt framför allt en högre utbildningspremie. Det måste löna sig att utbilda och förkovra sig. Utbildningsfrågor kan aldrig ses isolerade från resten av samhället. Företagsklimat, skatter, lönebildning, ansvarstagande och sociala förändringar påverkar människors vilja och förmåga att ta till vara sina förutsättningar. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub546 yrkande 2.

Den grundläggande **riktlinjen för behörighet och urval** bör enligt vår mening vara att man skall avskaffa det centrala antagningssystemet. Varje lärosäte måste på egen hand få avgöra vilka antagningsbestämmelser som skall gälla, så länge systemen utformas så att rättssäkerhet och diskrimineringslagstiftning följs. Basen bör vara en centralt fastställd ram för vad som

skall utgöra generell behörighet. De omräknade betygen, som de nu används vid antagning, säger inte särskilt mycket om vem som har tillräckliga förkunskaper och förutsättningar att klara av den sökta utbildningen. Urvalsinstrumenten bör i högre utsträckning anpassas till de enskilda utbildningarna, så att viktning, tester och prov mäter sådant som är centralt för att lyckas på en viss utbildning. Lärosätena måste ansvara för att blivande studenter får tydlig information om utbildningarnas kvalitet och vilka urvalskriterier och övriga antagningsregler som gäller. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub3 yrkandena 1 och 2 och 2001/02:Ub546 yrkande 1.

I gymnasieskolan behövs förändringar som ger elever större möjligheter att själva ta ansvar för sina studier. Vi vill riva upp den regel för **betygsättning** som innebär att betygskomplettering under gymnasietiden är förbjuden för elever som har nått kunskaper motsvarande betyget Godkänd. I stället för att uppmuntra flit tvingar regeringen elever att endera av taktiska skäl maska, eller också redan från början inrikta sig på att komplettera inom komvux. Det är orimligt och leder till onödiga kostnader för alla. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub233 yrkande 22 samt delvis motion 2001/02:Ub321 yrkandena 1 och 2.

Regeringens förslag till lagreglering av **målen för den grundläggande högskoleutbildningen** innebär att kravet att utbildningen skall ge kunskaper och färdigheter flyttas långt ned på listan. Detta motsätter vi oss och anser därför att riksdagen bör avslå regeringens förslag till lag om ändring i 1 kap. 9 § högskolelagen och således bifalla motion 2001/02:Ub3 yrkande 5 i denna del.

En grundläggande princip för **högskolans styrning** skall enligt vår mening vara att studenterna själva skall kunna välja både utbildning och lärosäte och om studierna skall bedrivas på studieorten eller helt eller delvis på distans. Fördelningen av medel och studieplatser mellan lärosätena skall styras av efterfrågan från studenterna. I en övergångsperiod är en tänkbar modell att hälften av medlen följer studenten vid inskrivningen och hälften ges till lärosätet vid examen. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub229 och 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9.

Det moderna livet svämmar över av information. Att förvandla mängden ostrukturerad information till kunskap kräver en självständig och kritisk reflektion som bara en humanistisk kultur kan ge. Häri ligger de humanistiska ämnens nödvändighet. **Bildningen** för såväl den enskilde som för samhället i stort behövs för att försvara kultursamhället. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub254 yrkanden 3 och 4.

Alla **utländska akademiker** som vill måste ges möjlighet att komplettera sina tidigare kunskaper. Det kan vara fråga om språkkunskaper i svenska eller engelska eller yrkeskunskaper om t.ex. IT, elektronik eller medicin. Deras

kompetens måste tas till vara genom att de får möjlighet att snabbt komplettera eventuella brister eller skillnader i förhållande till svenska examina och tidigt kan komma ut på arbetsmarknaden. Formerna för validering av utländska utbildningar måste ses över och bli mer flexibla och trovärdiga. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub533 yrkande 2 och 2001/02:A391 yrkande 9.

Svenska universitet och högskolor måste kunna erbjuda utbildningar som står sig i ett alltmer globaliserat utbildningssamarbete. Fler alternativ, både inom och utanför landets gränser, ökar möjligheterna för var och en att ta till vara sin begåvning. Detta gäller inte minst tillgången till kompetensutveckling, pedagogisk träning och ledarskapsutbildning för anställda inom universitetsvärlden. **Ökad internationell rörlighet** är mycket viktig. Svenska universitet och högskolor måste arbeta för att bli en internationellt attraktiv studiemiljö, som kan dra till sig begåvade personer och inte släpper dem ifrån sig. Individer från hela världen bör i Sverige kunna få utbildning och förutsättningar för en global arbetsmarknad. I anslutning till Bolognaprocessen är det viktigt att slå fast att en europeisk examensordning är en god idé, under förutsättning att den arbetas fram underifrån, bygger på frivillighet och inte innebär att nationella examina tas bort. De lärosäten som så önskar skall redan från början kunna delta i systemet för en europeisk examensordning. Det vi här har sagt bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub546 yrkandena 3, 6 och 7.

2. Basår och collegeutbildning, m.m. (punkterna 2, 5, 8, 9, 13, 14, 19, 20 och 28) – c

av Sofia Jonsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 2, 5, 8, 9, 13, 14, 19, 20 och 28 borde ha följande lydelse:

2. Basår och collegeutbildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub2 yrkandena 14 och 15 och avslår motionerna 2001/02:Ub1 yrkande 1, 2001/02:Ub3 yrkande 3, 2001/02:Ub5 yrkande 3, 2001/02:Ub261 yrkande 6 och 2001/02:Ub499.

5. Riktlinjer för behörighet och urval

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4, bifaller delvis punkt 2 i regeringens förslag i proposition 2001/02:15 och avslår motionerna 2001/02:Ub3 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub4 yrkande 7, 2001/02:Ub5 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkande 4, 2001/02:Ub283, 2001/02:Ub319, 2001/02:Ub447 yrkande 14 och 2001/02:Ub546 yrkande 1.

8. Åtgärder för att främja livslångt lärande

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub2 yrkande 9 och avslår motionerna 2001/02:Ub243 och 2001/02:Ub481.

9. Forskarutbildningen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub2 yrkande 10 och delvis motion 2001/02:Ub5 yrkande 5 samt avslår motionerna 2001/02:Ub5 yrkande 4 och 2001/02:Ub261 yrkande 22.

13. Högskolepedagogisk utbildning och forskning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 7 och 11 och 2001/02:Ub552 yrkande 4 och avslår motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 5 och 2001/02:Ub5 yrkande 6.

14. Distansutbildning

Riksdagen upphäver lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna och bifaller därmed proposition 2001/02:19. Vidare godkänner riksdagen vad regeringen föreslagit om avveckling av Distansutbildningsmyndigheten (avsnitt 11.2). Därmed bifaller riksdagen punkt 3 i proposition 2001/02:15. Samtidigt tillkännager riksdagen för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 13 och 2001/02:N263 yrkande 7 samt avslår motion 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del.

19. Utländska akademiker

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub2 yrkande 5, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub494, 2001/02:Ub533 yrkande 2 och 2001/02:A391 yrkande 9 och avslår motionerna 2001/02:Ub241 yrkandena 2 och 3 och 2001/02:Sf399 yrkande 29.

20. Ökad internationell rörlighet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 8 och 12 och 2001/02:Ub322 yrkande 15 samt avslår motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 10, 2001/02:Ub241 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13, 2001/02:Ub300, 2001/02:Ub546 yrkandena 3, 6 och 7, 2001/02:N218 yrkande 6 och 2001/02:A390 yrkande 5.

28. Lärares rätt till uppfinningar

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N263 yrkande 8 och avslår motion 2001/02:N9 yrkande 14.

Ställningstagande

Inga nya resurser tillförs vare sig komvux eller högskolan för att de skall kunna genomföra den **collegeutbildning** som regeringen tänker inrätta. Collegeutbildningens innehåll görs inte tydligt i propositionen. Innan regeringen har återkommit med ett tydligare förslag bör utbildningen inte inrättas. Om så ändå skulle ske skall studieförbund och folkhögskolor kunna stå för den gymnasiala delen. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkandena 14 och 15.

I regeringens **riktlinjer för behörighet och urval** ingår att det skall införas en frikvot på 10 %, vilket jag välkomnar. Det är viktigt att antagningen inom denna sker på ett rättssäkert sätt som inte ger utrymme för godtycke. Möjligheten att vikta betyg vid antagningsförfarandet bör också prövas. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4 samt delvis bifalla punkt 2 i regeringens förslag i proposition 2001/02:15.

Bland de **åtgärder för att främja ett livslångt lärande** som regeringen nämner ingår uppdragsutbildning, som regeringen menar att lärosätena bör bli mer aktiva med att erbjuda. En alltför omfattande uppdragsutbildning kan dock hota högskolans integritet och ge negativa konsekvenser för den reguljära utbildningen när det gäller resurser. Det största problemet är dock att uppdragsutbildning ger individer möjligheter att köpa sig en högskoleplats. Enligt min mening bör uppdragsutbildning avgränsas till att inte vara poänggivande och att endast avse skräddarsydd utbildning för myndigheter, företag och organisationer. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkande 9.

Den förändring av reglerna för **forskarutbildningen** som regeringen aviserar, nämligen att lärosätena skall kunna anta studenter till utbildning för licentiatexamen, är riskabel. Det är en självklarhet att det är doktorsexamen som bör vara målet för de forskarstuderande, även om jag inte avvisar möjligheten att avlägga licentiatexamen. Det bör dock vara upp till den enskilde om hon eller han skall avlägga licentiatexamen. Man skall inte vara tvungen att ansöka till forskarutbildningen ytterligare en gång för att kunna gå vidare

till doktorsexamen. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkande 10 och delvis motion 2001/02:Ub5 yrkande 5.

Högskoleutbildningar skiljer sig på ett markant sätt från undervisning på andra nivåer. Det behövs därför såväl **högskolepedagogisk utbildning** som **forskning i högskoledidaktik**. Denna forskning har länge varit eftersatt och bör stödjas. En annan angelägen kvalitetssatsning är att få fler forskarutbildade lärare. Högskolorna bör stimuleras att genomföra doktorsprogram för sina icke-disputerade lärare, innebärande att de kan förena undervisning med egen forskarutbildning och senare forskning. Högskoleverket bör ges i uppdrag att utreda hur detta kan ske. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkandena 7 och 11 samt motion 2001/02:Ub552 yrkande 4.

Regeringens förslag om inrättande av ett nätuniversitet är ett steg i rätt riktning. Det krävs dock betydande insatser för att utveckla pedagogiska former som gör **distansutbildningarna** till en fullgod lärandemiljö. Kvalitetsutvecklingen, inom ramen för den föreslagna nya myndigheten, bör ha en avgörande betydelse. Distansutbildningar från universitet och högskolor kan användas för kompetenshöjning av företags arbetskraft och därmed bidra till ett positivt företagsklimat lokalt. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub2 yrkande 13 och 2001/02:N263 yrkande 7.

Den särskilda satsning på kompletterande utbildning för invandrare med **utländsk akademisk examen** som regeringen aviserar är viktig. Dessa studenter bör även erbjudas en kvalificerad språkundervisning i svenska och fackspråk. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkande 5 och delvis motionerna 2001/02:Ub494, 2001/02:Ub533 yrkande 2 och 2001/02:A391 yrkande 9.

För att åstadkomma den **ökade internationella rörlighet** som är önskvärd är det viktigt att lösa problemen med meritvärderingen av utbildningar. I dag får många studenter problem med detta, dels i meritvärderingen vid antagningen till utbildningar, dels i ansökningsprocessen för att erhålla studiemedel. Att regeringen nu har anslutit Sverige till Lissabonprocessen innebär inte att frågan är utagerad. Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av instrumenten för meritvärdering. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkande 8. Postdoktoralt tjänstgöring utomlands behöver också uppmuntras. En översyn av de regler i fråga om socialförsäkringssystemen som i dag skapar problem för forskare när de vänder hem efter sådan tjänstgöring är därför nödvändig. Detta bör riksdagen också tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub2 yrkande 12.

Lokala och regionala aktörer, som högskolor, kommuner och lokalt näringsliv, bör stimuleras att i än högre grad samverka kring lokal utveckling. Forskare inom universitet och högskolor måste i högre grad vara beredda att avstå delar av **rättigheterna till sina forskningsresultat** till universitetet eller

högskolan där forskningen bedrivits, om forskaren själv inte har intresse av att kommersialisera sina forskningsresultat. På detta sätt ökar incitamenten för såväl forskare som universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultaten. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:N263 yrkande 8.

3. Basår och collegeutbildning, m.m. (punkterna 2, 5, 14, 15, 16, 20, 25 och 26) – fp

av Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 2, 5, 14, 15, 16, 20, 25 och 26 borde ha följande lydelse:

2. Basår och collegeutbildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3 och bifaller därmed motionerna 2001/02:Ub5 yrkande 3 och 2001/02:Ub261 yrkande 6 samt avslår motionerna 2001/02:Ub1 yrkande 1, 2001/02:Ub2 yrkandena 14 och 15, 2001/02:Ub3 yrkande 3 och 2001/02:Ub499.

5. Riktlinjer för behörighet och urval

Riksdagen avslår punkt 2 i regeringens förslag i proposition 2001/02:15 och bifaller därmed motion 2001/02:Ub5 yrkande 1. Samtidigt bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub261 yrkande 4, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 1 och 2001/02:Ub546 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub3 yrkande 2, 2001/02: Ub4 yrkande 7, 2001/02:Ub283, 2001/02:Ub319 och 2001/02:Ub447 yrkande 14.

14. Distansutbildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del och avslår motion 2001/02:N263 yrkande 7.

15. Kortare yrkesutbildningar inom högskolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 7 och 8 och 2001/02:Ub261 yrkande 5 och avslår motion 2001/02: Ub436.

16. Högskolans styrning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub261 yrkande 1, 2001/02:So637 yrkande 11 och 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del, bifaller delvis motion 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9 samt avslår motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 1, 2001/02:Ub229 och 2001/02:Ub255.

20. Ökad internationell rörlighet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13, bifaller delvis motion 2001/02:Ub546 yrkande 7 samt avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 8 och 12, 2001/02:Ub4 yrkande 10, 2001/02:Ub241 yrkande 1, 2001/02:Ub300, 2001/02:Ub322 yrkande 15, 2001/02:Ub546 yrkandena 3 och 6, 2001/02:N218 yrkande 6 och 2001/02:A390 yrkande 5.

25. Högskoleverkets roll

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub261 yrkandena 7 och 8 och bifaller delvis punkt 4 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10.

26. Holdingbolag

Riksdagen avslår vad regeringen i proposition 2001/02:2 föreslår om principerna för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor samt tillkännager för regeringen vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N10 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Ub376 yrkande 1 samt 2001/02:N9 yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

En **collegetermin** skulle enligt min mening kunna vara ett bra sätt för högskolestudenter att prova på olika ämnen och discipliner innan de gör ett mer slutgiltigt val av studieinriktning. Collegeterminen får inte fungera som en ut- eller påbyggnad på komvux, utan skall vara en integrerad del av högskolan. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub5 yrkande 3 och 2001/02:Ub261 yrkande 6.

Det genomgående temat i regeringens förslag till **riktlinjer för behörighet och urval** är att kraven på behörighet till högre studier skall sänkas. Det är en utveckling som jag bestämt motsätter mig. Grunden för högskolebehörighet bör vara studentexamen eller motsvarande. Innan en sådan mer genomgripande reform kan genomföras bör det för grundläggande behörighet införas krav på lägst betyget Godkänd i Svenska B alternativt Svenska som andraspråk B och Engelska A samt betyget Godkänd i kärnämneskurserna i mate-

matik och samhällskunskap och i projektarbete. Beslutanderätten över antagningen bör decentraliseras och lärosätena tillåtas att i större utsträckning än hittills själva använda sig av tester och intervjuer för att avgöra om studenten har förutsättningar för en viss utbildning. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub5 yrkande 1 och 2001/02:Ub261 yrkande 4. Av speciell vikt för landsbygden är att universiteten och högskolorna tar sitt ansvar för **distansundervisning**. En god distansundervisning kräver mycket av den högskola som anordnar den. Det är viktigt att utlokalisering av utbildning inte medför att kvaliteten i utbildningen försämras. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del.

Om **kortare yrkesutbildningar inordnas i högskolan** hamnar vi i endera av två icke önskvärda situationer. Antingen tvingas många studenter läsa en utbildning med en mer strikt akademisk karaktär, trots att de inte önskar det, eller också urholkas innehållet i begreppet högskolestudier. Om kravet på forskningsanknytning släpps för vissa utbildningar, kan man befara att det kommer att släppas också för andra, med oroande konsekvenser för kvaliteten i den svenska högskolan. I stället bör man inrätta särskilda fackhögskolor ("colleges") som inte nödvändigt måste ha forskningsanknytning och där man kan ge en praktiskt inriktad utbildning som direkt förbereder för inträde i arbetslivet. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 7 och 8 och 2001/02:Ub261 yrkande 5.

Grundläggande för **högskolans styrning** bör vara att studenternas val skall avgöra hur utbildningsplatserna skall fördelas. En studentpeng bör därför införas. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub261 yrkande 1, 2001/02:So637 yrkande 11 och 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del samt delvis bifalla motion 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9.

Internationaliseringen – den **ökande rörligheten** för varor, tjänster, kapital, idéer och människor – skapar nya möjligheter också inom den högre utbildningen. Målet bör vara att samtliga studenter som läser med sikte på en magisterexamen skall få en del av sin utbildning vid ett lärosäte i ett annat land. Då är det viktigt att studiemedelssystemet inte utformas så att studier utomlands missgynnas. Det är också angeläget med fler utländska studenter vid svenska lärosäten. För detta behövs det fler utbildningar där huvudspråket inte är svenska. Rekryteringen av lärare från andra länder måste vidare förbättras. En europeisk examensordning är en god idé, under förutsättning att den är frivillig och att nationella examina finns kvar. Jag delar uppfattningen att de lärosäten som så önskar redan från början skall kunna delta i systemet för en sådan. Det jag här har sagt bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13 samt delvis motion 2001/02:Ub546 yrkande 7.

Högskoleverkets roll bör renodlas. Med sin ställning som ämbetsverk under regeringen har Högskoleverket begränsade möjligheter att bedriva en

självständig granskning av kvaliteten vid landets universitet och högskolor. Den måste i stället utövas av andra institutioner, vilkas arbete inte riskerar att politiseras. Man bör överväga att bryta ut kvalitetsgranskningen ur Högskoleverket och placera den i en självständig institution, ett oberoende kvalitetsinstitut utom räckhåll för politisk och ekonomisk styrning från regeringen. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub261 yrkandena 7 och 8 samt delvis bifalla punkt 4 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10.

Folkpartiet intar generellt en mycket kritisk hållning till offentligt ägda företag av flera skäl: De leder till en sammanblandning av roller. De leder till att den offentliga sektorns kärnuppgifter trängs undan. Privata aktörer utsätts för en osund och orättvis konkurrens. Folkpartiet säger därför nej till regeringens förslag om att det skall bli lättare för universitet och högskolor att bilda **holdingbolag**. Universitet och högskolor kan, och gör så redan i dag, samverka med näringslivet när det gäller att omsätta forskning i nya produkter och tjänster utan att lärosätena bedriver bolagsverksamhet. Risken finns att en ökad akademisk bolagsflora kan medföra att uppdragsutbildningen mycket kraftigt växer i omfång. Det skulle kunna leda till att den ordinarie utbildningen trängs tillbaka och det fria kunskapsförmedlandet hotas. Ett viktigt sätt att möta tendenser av detta slag är att satsa offensivt på resursförstärkningar till de svenska lärosätena, ett annat är att inte luckra upp de regler kring uppdragsutbildningen som i dag finns. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:N10 yrkande 1 samt avslå vad regeringen i proposition 2001/02:2 föreslår om principen för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor.

4. Utredning om framtidens utbildningssystem, m.m. (punkterna 4, 5, 10, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 27 och 28) – kd

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 4, 5, 10, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 27 och 28 borde ha följande lydelse:

4. Utredning om framtidens utbildningssystem

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub336.

5. Riktlinjer för behörighet och urval

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub4 yrkande 7, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkande 4 och 2001/02:Ub546 yrkande 1 och avslår punkt 2 i regeringens förslag i proposition 2001/02: 15 samt motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub3 yrkande 2, 2001/02:Ub5 yrkande 1, 2001/02:Ub283, 2001/02:Ub319 och 2001/02:Ub447 yrkande 14.

10. Högskolans samverkansuppgift

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 9 och 2001/02:Ub269 yrkandena 1 och 2.

13. Högskolepedagogisk utbildning och forskning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub4 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 7 och 11, 2001/02:Ub5 yrkande 6 och 2001/02:Ub552 yrkande 4.

15. Kortare yrkesutbildningar inom högskolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub436 och avslår motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 7 och 8 samt 2001/02:Ub261 yrkande 5.

16. Högskolans styrning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub4 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Ub229, 2001/02:Ub255, 2001/02:Ub261 yrkande 1, 2001/02:Ub546 yrkandena 4 och 9, 2001/02:So637 yrkande 11 och 2001/02:N262 yrkande 11 i denna del.

18. Högskolestyrelserna

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Ub24 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:Ub261 yrkande 24 och 2001/02:Ub546 yrkande 5.

20. Ökad internationell rörlighet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub4 yrkande 10 och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 8 och 12, 2001/02:Ub241 yrkande 1, 2001/02:Ub261 yrkandena 12 och 13, 2001/02:Ub300, 2001/02:Ub322 yrkande 15, 2001/02:Ub546 yrkandena 3, 6 och 7, 2001/02:N218 yrkande 6 och 2001/02:A390 yrkande 5.

21. Försäljning av utbildning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub4 yrkande 12.

23. Grundutbildningens högskolemässiga kvalitet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Ub24 yrkande 1 och delvis punkt 2 i Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10.

27. Vinst på externt forskningskapital

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4 och bifaller därmed motion 2000/01:Ub386.

28. Lärares rätt till uppfinningar

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:N9 yrkande 14 och avslår motion 2001/02:N263 yrkande 8.

Ställningstagande

En långsiktig satsning på utbildning som attraherar såväl ungdomar som äldre måste till för att möta den brist på kunskap och kompetens som hotar inför den åldrandekris som Europa står inför då befolkningen snabbt blir äldre. Det behövs en bred strategi på europeisk nivå med flera ingredienser: att livslångt lärande blir en verklighet för människor i hela Europa, att det skapas bättre incitament för högre utbildning, att det blir lättare att jämföra examina och kvalifikationer mellan europeiska länder så att rörligheten kan öka, att alla bereds tillträde till utbildningssystemen och att en yrkeshögskola skapas, att människor från övriga världen ges bättre möjligheter att komma hit för att studera eller arbeta, att det skapas ett utbildningssystem och arbetsliv som gör det lättare för människor att skaffa barn och ha familj. Utbildningsministrarna måste **utreda hur utbildningssystemen** skall förändras för att möta **framtidens** behov. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub336.

En grundläggande **riktlinje för behörighet och urval** bör vara att det inte är statens uppgift att centralt styra detta. Staten skall bara garantera jämlikhet och kvalitet. Högskolorna skall ha frihet att sätta sin lokala prägel och profil

på utbildningsutbudet, och behörighetskraven kan därför aldrig vara identiska. Antagningsperioden bör vara nationellt samordnad så att presumtiva studenter får möjlighet att söka olika utbildningar och olika högskolor parallellt. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub4 yrkande 6 samt delvis motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 1 och 2001/02:Ub546 yrkande 1 och avslå regeringens förslag.

Termen ”den tredje uppgiften” bör snarast möjligt bytas ut mot ”**högskolans samverkansuppgift**”. Genom detta klarläggs vad uppgiften går ut på. För att samverkansuppgiften skall få någon betydelse framför allt på de större lärosätena måste regeringen avsätta resurser för detta. Dessutom krävs en mera detaljerad redovisning till statsmakterna om genomförda aktiviteter. Högskoleverket bör pröva hur lärosätena fullgör samverkansuppgiften. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub4 yrkande 9 och 2001/02:Ub269 yrkandena 1 och 2.

Hög kvalitet i **högskolan** nås genom **pedagogisk förnyelse** och ökad lyhördhet mellan lärare och studenter för hur utbildningens olika delar skall läggas upp. Lärarnas arbetsförhållanden behöver utredas. De lärare som väljer att kombinera sin lärartjänstgöring med forskning skall kunna göra det, och de som väljer att enbart undervisa skall ha möjlighet till det. Det finns forskare som är mindre lämpliga som pedagoger. Det är viktigt att människors olikheter tas till vara också inom högskolan. Yngre respektive nyanställda adjunkter bör erbjudas möjlighet att inom anställningen genomgå forskarutbildning, avlägga licentiatexamen eller liknande. Det vi här har sagt bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub4 yrkande 5.

Det är inte **kortare yrkesutbildningar inom högskolan** som i första hand behövs, utan att det vid sidan av högskolan inrättas en yrkeshögskola. Det finns i dag ingen naturlig utbildningsväg för dem som önskar kompetens för mer praktiska yrken. Inom yrkeshögskolan skall det bedrivas postgymnasial utbildning som svarar mot uttalade förväntningar och behov i arbetslivet och som leder till specifik yrkesprofession i arbetslivet. Behörighetskravet skall inte vara detsamma som för högskoleutbildning, utan behörigheten skall kunna grunda sig på olika typer av prövning, beroende på den valda inriktningen av studierna, t.ex. ett gesällprov från ett karaktärsämne. Utbildningen skall genomföras och utformas i nära samarbete med arbetslivet och ledas av branschorganisationer, utbildningsanordnare och arbetsgivare i samverkan. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub436.

Statens uppgift är inte att **styra högskolornas** verksamhet i detalj, utan att vara en garant för högskolesystemet som helhet, dess kvalitet och vissa grundläggande regler rörande t.ex. mångfald och jämställdhet. Det är genom att uppmuntra skillnader som utbildningarna utvecklas och förbättras. Varje högskola måste få möjlighet att finna sin nisch och sin profil. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub4 yrkande 1.

Regeringen har på senare år genomfört en ökad centralisering av högskolan, vilket tyder på ett dåligt förtroende för högskolan och dess möjligheter att på bästa sätt självständigt driva sitt arbete. Ett exempel på detta är att regeringen utser ordförande i **högskolestyrelserna**. Enligt vår mening skall universitet och högskolor vara självförvaltande och själva utse ordförande i sina styrelser. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2000/01:Ub24 yrkande 2.

EU:s insatser på utbildningsområdet bör begränsas till att **främja rörlighet** och utbyte, inte utvecklas till att harmonisera utbildningssystemen. De nya kontaktnäten med de öst- och centraleuropeiska länderna måste underhållas och utvecklas och utbytesprogram med länder utanför Europa främjas. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub4 yrkande 10.

Högskoleväsendet står inför en gigantisk kris beträffande lärarkompetens, kvalitet och utbyggnad. Det behövs kapital. Andra länder har insett värdet av kunskap och att den kan överföras till kapital. Det bör Sverige också göra. De svenska universiteten och högskolorna bör få samma villkor som internationella universitet och kunna **sälja utbildning** till studenter från länder utanför EU. Det skulle bl.a. ge möjlighet att anställa fler lärare med anständiga löner och producera mer forskning och undervisning av god kvalitet. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub4 yrkande 12.

Innan det är möjligt att skapa de lokala redovisningssystem som Riksdagens revisorer efterfrågar måste det tas fram gemensamma definitioner av vad **högskolemässighet** är och därmed i förlängningen vad högskola är. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2000/01:Ub24 yrkande 1 och delvis punkt 2 i Riksdagens revisorers förslag.

I dag är läkemedelsindustrin en mycket forskningsintensiv bransch. Det är mycket positivt för såväl läkemedelsindustrin som för ett universitetssjukhus att forska fram bra läkemedel. Det kan dock ifrågasättas om universitetssjukhuset inte skall kunna tillgodogöra sig något av **vinsten** för sina insatser. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub386.

Genom lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar har **lärare** vid universitet och högskolor **rättigheterna till de uppfinningar** som de gör inom ramen för sin anställning, det s.k. lärarundantaget. Lagen har länge varit omdiskuterad. Kristdemokraterna anser att frågan om kommersialisering av uppfinningar måste utredas och att ett tydligt regelverk måste till för att rättstryggheten skall upprätthållas. Frågor som särskilt bör ses över är elevernas rättigheter och delaktighet i patent, utomstående uppfinnarens rättighet till eget patent när han eller hon begärt hjälp med vidareutveckling av en idé, ersättning och royaltier samt sekretessen. Det är ytterst angeläget att dessa frågor klagas ut innan universitetens och högskolornas bolagsverksamheter och kommersialiseringens verksamheter växer. Detta bör riksdagen tillkän-

nage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:N9 yrkande 14.

5. Gymnasieexamen, m.m. (punkterna 6, 9, 13 och 18) – m, fp

av Beatrice Ask (m), Tomas Högström (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 6, 9, 13 och 18 borde ha följande lydelse:

6. Gymnasieexamen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5 och bifaller därmed delvis motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 4, 2001/02:Ub5 yrkande 2, 2001/02:Ub221 yrkandena 7 och 8 och 2001/02:Ub483 yrkande 10.

9. Forskarutbildningen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 4 och 5 och 2001/02:Ub261 yrkande 22 och avslår motion 2001/02:Ub2 yrkande 10.

13. Högskolepedagogisk utbildning och forskning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub5 yrkande 6 och avslår motionerna 2001/02:Ub2 yrkandena 7 och 11, 2001/02:Ub4 yrkande 5 och 2001/02:Ub552 yrkande 4.

18. Högskolestyrelserna

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub261 yrkande 24 och 2001/02:Ub546 yrkande 5 samt delvis motion 2000/01:Ub24 yrkande 2.

Ställningstagande

Det bör införas en **gymnasieexamen** som kan läggas till grund för behörighet till högre utbildning. En sådan examen bör ha åtminstone två huvudinriktningar: en studie- och en yrkesförberedande. Det är oerhört viktigt att den studieförberedande gymnasieexamen blir internationellt gångbar. En särskild kommitté bör snarast möjligt tillsättas för att utreda vilka olika moment en sådan examen skall innehålla, vilka ämnen som skall vara obligatoriska re-

spektive valbara och liknande. Kommittén bör bestå av företrädare för universitet, högskolor och näringsliv samt sakkunniga när det gäller gymnasieskolan. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub3 yrkande 4, 2001/02:Ub5 yrkande 2, 2001/02:Ub221 yrkandena 7 och 8 och 2001/02:Ub483 yrkande 10.

Den reform av **forskarutbildningen** som genomfördes 1998 måste rivas upp. Den totalreglering som då infördes har skapat minskad flexibilitet och hindrat många forskarbegävningar från att forska. Den förändring som regeringen nu aviserar, att det skall bli möjligt att anta sökande till forskarstudier som enbart avser att avlägga licentiatexamen, innebär risker. En fara är att det kan komma att skapas en tvåstegsmodell, där studenter regelmässigt först antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. En annan fara är att den nya ordningen kan komma att utnyttjas för att sänka de vetenskapliga krav som måste ställas på lärare i högskolan. Innan förändringen av antagningsreglerna genomförs måste regeringen återkomma till riksdagen med en analys av vilka konsekvenser ett realiserande av förändringen får. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub5 yrkandena 4 och 5 och 2001/02:Ub261 yrkande 22.

Vi ser gärna pedagogisk förnyelse, men utan tvång. Det bör inte införas krav på att ha genomgått **högskolepedagogisk utbildning** för att få fast anställning som lektor eller adjunkt. Inte heller bör man kräva att doktorander genomgår pedagogisk kurs. Den senare idén bidrar knappast till att landets forskarstuderande får mer tid över till forskning och vetenskaplig utbildning, tvärtom. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub5 yrkande 6.

Högskolestyrelserna måste avpolitiseras och det akademiska självstyret återupprättas så att forskarna och lärarna får frihet att – enskilt eller kollegialt – råda över verksamheten. Huvudprincipen skall vara att styrelserna för de statliga lärosätena utses av studenter, forskare, lärare och övrig personal vid lärosätet. Därutöver kan vissa platser reserveras för inval av kompetenta personer utifrån med kunskap om högskola och forskning. I stiftelsedrivna högskolor kan styrelserna se olika ut beroende på stiftelsernas inriktning. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub261 yrkande 24 och 2001/02:Ub546 yrkande 5 samt delvis motion 2000/01:Ub24 yrkande 2.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilka punkter i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

Collegautbildning och holdingbolag (punkterna 2 och 26) – kd

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Kristdemokraterna är positiva till att regeringen söker vägar för att öka människors möjlighet att gå vidare till högskolestudier. För dem som kommer från studieovana hem är detta särskilt viktigt. **Collegautbildningen** kan bli bra för många och ett sätt att bli delaktig i det livslånga lärandet. Det är dock viktigt att högskolan inte gymnasifieras som en följd av detta. För att anordna collegautbildning skall en överenskommelse träffas mellan respektive högskola och en eller flera kommuner. Vi ser det som ytterst viktigt att detta inte blir ett påtvingat samarbete utan ett samarbete som bygger på varje parts fria vilja. Varje lärosäte skall självt få avgöra om man vill medverka till att collegautbildning kommer till stånd. Det skall kunna ses som naturligt att ett lärosäte driver collegautbildning också tillsammans med kommuner som inte ligger i den egna regionen. Detta för att ta vara på de samlade resurser som finns i landet på bästa möjliga sätt. Vi utgår från att högskolan också tar vara på den speciella kompetens som finns hos folkhögskolor och andra utbildningsanordnare för vuxenutbildning.

Kristdemokraterna är positiva till ökad samverkan mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället. I detta ingår bl.a. en utökad uppdragsutbildning. Enligt vår mening bör universitet och högskolor få bedriva uppdragsutbildning på den internationella marknaden. Det bör också vara möjligt att ta betalt av studenter från icke EU-anslutna länder. De organisatoriska formerna för samverkan inom forskning och utbildning måste vara en fråga för det enskilda lärosätet. Det skall stå varje universitet eller högskola fritt att välja om verksamhet skall drivas inom ramen för den egna organisationen eller genom t.ex. ett **holdingbolag**.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10
Högskoleutbildningens utveckling

Riksdagens revisorer har i förslag 2000/01:RR10 Högskoleutbildningens utveckling föreslagit

1. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens kostnader i enlighet med vad som anförts i avsnitt 5.2,
2. att riksdagen begär att regeringen initierar åtgärder för att främja grundutbildningens högskolemässiga kvalitet samt redovisar resultatet till riksdagen i enlighet med vad som anförts i avsnitt 5.3,
3. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till att utveckla redovisningen av grundutbildningens resultat i enlighet med vad som anförts i avsnitt 5.4,
4. att riksdagen begär att regeringen klargör Högskoleverkets roll i enlighet med vad som anförts i avsnitt 5.5.

Propositioner

Proposition 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet

Regeringen har i proposition 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet föreslagit

2. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om principerna för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor (avsnitt 6.5.1).

Propositionens förslagspunkt 1 behandlas i näringsutskottets betänkande 2001/02:NU5.

Proposition 2001/02:15 Den öppna högskolan

Regeringen har i proposition 2001/02:15 Den öppna högskolan föreslagit

1. att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434),
2. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit om riktlinjer för behörighet och urval (avsnitten 8.2, 8.3 och 8.4),
3. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit om avveckling av Distansutbildningsmyndigheten (avsnitt 11.2).

Lagförslaget finns i *bilaga 2* till detta betänkande.

Proposition 2001/02:19 Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna

Regeringen har i proposition 2001/02:19 Upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna.

Lagförslaget finns i *bilaga 2* till detta betänkande.

Motioner

Motion med anledning av Riksdagens revisorers förslag 2000/01:RR10

2000/01:Ub24 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en definition av begreppet högskola.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högskolans styrning.

Motioner med anledning av proposition 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet

2001/02:N9 av Harald Bergström m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om principerna för holdingbolag knutna till universitet och högskolor.
4. Riksdagen avslår vad regeringen föreslår om principerna för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lärarundantaget.

2001/02:N10 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen avslår vad regeringen i proposition 2001/02:2 föreslår om principerna för bildande av holdingbolag knutna till universitet och högskolor.

Motioner med anledning av proposition 2001/02:15 Den öppna högskolan

2001/02:Ub1 av Jan Backman och Lars Hjertén (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkhögskolor och studieförbund som samarbetsresurser för den öppna högskolan.

2001/02:Ub2 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på en rättssäker antagning vid en frikvot.
4. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om viktade betyg och förändrade antagningsregler till högre utbildning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att erbjuda kvalificerad språkundervisning i svenska och fackspråk för personer med utländsk högskoleutbildning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkt högskoledidaktisk forskning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av instrumenten för meritvärdering.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om begränsningar för anordnande av uppdragsutbildningar.
10. Riksdagen avslår regeringens förslag om avläggande av licentiatexamen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett uppdrag till Högskoleverket angående doktorsprogram för icke-disputerade lärare.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av internationell postdoktoral verksamhet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla pedagogiska former för distansutbildning.
14. Riksdagen avslår regeringens förslag om inrättande av en collegeutbildning.
15. Riksdagen tillkännager, under förutsättning av avslag på yrkande 14, för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att studieförbund och folkhögskolor skall kunna stå för den gymnasiala delen av collegeutbildningen.

2001/02:Ub3 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nya regler för antagning till högre utbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tydlig information om högskoleutbildningars kvalitet samt om reglerna för antagning till blivande studerande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om breddad basårsutbildning och s.k. collegeutbildning.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en modern gymnasieexamen.
5. Riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i högskolelagen.

2001/02:Ub4 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högskolans styrning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lärarnas situation i högskolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antagningen till högskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högskolans samverkan med det omgivande samhället.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationaliseringens konsekvenser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sälja utbildning till studenter från andra länder.

2001/02:Ub5 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen avslår vad regeringen i proposition 2001/02:15 har föreslagit om riktlinjer för behörighet och urval (avsnitten 8.2, 8.3 och 8.4).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att studentexamen eller motsvarande skall utgöra grunden för högskolebehörighet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens förslag om införandet av en collegetermin.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens förslag om förändringar i reglerna för forskarutbildningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen till riksdagen, innan förändringen genomförs, skall återkomma med en analys av vilka konsekvenserna blir av att införa en möjlighet att anta sökande till forskarstudier som enbart avser att avlägga licentiatexamen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens förslag om att det skall införas ett krav för fast anställning som högskolelärare att han eller hon har genomgått en högskolepedagogisk utbildning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens förslag rörande kortare yrkesutbildningar inom högskolans ram.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av svenska fackhögskolor ("colleges").

Motioner från allmänna motionstiden 2001

2001/02:Ub221 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en internationellt jämförbar studentexamen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avlagd studentexamen skall vara en förutsättning för högre studier.

2001/02:Ub229 av Margareta Cederfelt (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att studenternas val skall utgöra grund för fördelning av resurser till universitet och högskolor.

2001/02:Ub233 av Bo Lundgren m.fl. (m):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt att tentera upp betyg.

2001/02:Ub241 av Henrik Westman (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en fungerande form av Diploma Supplements.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta Högskoleverket från årsskiftet överta ansvaret för information och uppföljning till arbetsmarknaden om människor med utländska examina.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Högskoleverket bör få i uppdrag att upprätta en förteckning över utrikes utbildningar och deras närmaste svenska motsvarigheter.

2001/02:Ub243 av Sylvia Lindgren (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att utbildningar skall bli mer individanpassade och flexibla inom bl.a. sjukvården.

2001/02:Ub254 av Beatrice Ask m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av humaniora.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bildningsbegreppet.

2001/02:Ub255 av Kenneth Johansson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om strategiska medel för högskolornas utveckling av grundutbildningen.

2001/02:Ub261 av Ulf Nilsson och Yvonne Ångström (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av en studentpeng.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att decentralisera antagningen till högskolorna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa svenska fackhögskolor ("colleges").
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av en collegetermin.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett renodlande av Högskoleverkets roll.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av ett oberoende kvalitetsinstitut.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat internationellt utbyte vid universitet och högskolor.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en ny internationellt jämförbar masterexamen.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den s.k. doktorandereformen skall rivas upp.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett återupprättande av det akademiska självstyret.

2001/02:Ub269 av Yvonne Andersson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att benämningen den tredje uppgiften ersätts med samverkansuppgiften.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Högskoleverket bör pröva hur lärosätena fullgör samverkansuppgiften.

2001/02:Ub283 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk lämplighetstest av blivande lärare.

2001/02:Ub300 av Maria Larsson och Ragnwi Marcelind (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i examensordningen skriva in examensformen Masters degree.

2001/02:Ub319 av Ulla-Britt Hagström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en uppföljning av vilka konsekvenser högskoleprovets fokusering av specifika färdigheter har för den nedgående trenden av deltagandet.

2001/02:Ub321 av Catharina Hagen (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betygssystemet och betygssättningen i skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antagningssystemet till högskola och universitet.

2001/02:Ub322 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om valideringssystem för de eftergymnasiala utbildningarna.

2001/02:Ub325 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om gymnasieskolans samarbete med universitet och högskolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om gymnasieskolans möjligheter att erbjuda högskolekurser för att minska steget mellan gymnasium och högskola.

2001/02:Ub336 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utredning om framtidens utbildningssystem.

2001/02:Ub359 av Anders Ygeman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om etablerandet av högskoleutbildningar i storstädernas förorter.

2001/02:Ub376 av Rolf Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om reglering av sponsring och bolagsbildning inom avancerad medicinsk forskning.

2001/02:Ub386 av Ulla-Britt Hagström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur det externa forskningskapitalets vinster förhåller sig till insatt kapital.

2001/02:Ub436 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inrättandet av en yrkeshögskola.

2001/02:Ub447 av Ulla-Britt Hagström m.fl. (kd):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om viktning av betyg.

2001/02:Ub481 av Martin Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det livslånga lärandet.

2001/02:Ub483 av Beatrice Ask m.fl. (m):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beredning och införande av en modern gymnasieexamen.

2001/02:Ub494 av Cinnika Beiming och Carina Moberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kompletteringsutbildningar inom högskolan för människor med en utländsk akademisk examen.

2001/02:Ub499 av Kristina Zakrisson och Monica Öhman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studieförbund och folkhögskolor i rekrytering till universitetsstudier.

2001/02:Ub526 av Håkan Juholt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studiestöd.

2001/02:Ub533 av Per-Richard Molén m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillvaratagandet av kompetens.

2001/02:Ub546 av Bo Lundgren m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa det centrala antagningssystemet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en högre utbildningspremie.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en internationalisering av högskolan och universitetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studenternas egna val.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om akademiernas självständighet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att svenska universitet och högskolor måste arbeta för att bli en internationellt attraktiv studiemiljö.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Bolognaprocessen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fördelningen av medel och studieplatser med hänsyn till studenternas val.

2001/02:Ub552 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett uppdrag till Högskoleverket om att utveckla undervisnings- och examinationsformer.

2001/02:Sf399 av Magda Ayoub m.fl. (kd):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sfi-undervisning bör förekomma på flera olika nivåer och att möjlighet att läsa sfi på högskolenivå bör finnas.

2001/02:So637 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en studentpeng.

2001/02:N218 av Ulf Nilsson (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeländringar för att underlätta växelvisa studier i Sverige och Danmark.

2001/02:N262 av Yvonne Ångström m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den högre utbildningen.

2001/02:N263 av Agne Hansson m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om kompetenshöjande åtgärder genom distansutbildningar från universitet och högskolor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att öka incitamenten för forskare, universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultat.

2001/02:A390 av Ewa Thalén Finné m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hinder för fri rörlighet av arbetskraft i Öresundsregionen på grund av nuvarande utformning av utbildningssystemet.

2001/02:A391 av Mikael Odenberg m.fl. (m):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompletterande utbildning för invandrare.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i högskolelagen
(1992:1434)

2. Förslag till lag om upphävande av lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna

Härigenom föreskrivs att lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna skall upphöra att gälla vid utgången av 2001.